

فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۱۱۳، دوره ۲۹، زمستان ۱۴۰۳، ۱۹۶-۱۵۳

مقاله پژوهشی: بانک توسعه جدید بریکس و امکان سنجی آن در مواجهه با موانع تحریمی بانکی ایران

لعیا جنیدی*  جعفر نظام الملکی** 

پذیرش: ۱۴۰۳/۸/۲۸

بازنگری: ۱۴۰۳/۸/۲۱

دریافت: ۱۴۰۳/۵/۲۴

بریکس / بانک توسعه جدید / موانع / تحریم بانکی

چکیده

بانک توسعه جدید بریکس، به عنوان یک نهاد بین‌المللی، موفق‌ترین بخش ساختار بریکس تلقی می‌گردد. هدف و کارکرد این بانک مهیا نمودن منابع مالی جهت پروژه‌های زیرساختی و توسعه پایدار در کشورهای عضو بریکس و سایر اقتصادهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه، در قالب نهادی مشابه و نه جایگزین بانک جهانی، می‌باشد. بر مبنای آنکه بانک نهادی نوپا بوده و با توجه به توسعه اخیر قلمرو اعضای آن، در آینده نزدیک می‌توان عملکرد این نهاد مالی را در سطح جهانی ارزیابی نمود. اما، برخی مزایا، همچون به چالش کشاندن ساختار مالی و پولی جهانی، تحقق هدف نهادسازی بین‌المللی بریکس و استفاده از ارزهای محلی و تحقق اهداف کنوانسیون چارچوب ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا در زمینه تأمین مالی و ارائه تسهیلات به پروژه‌های توسعه فناوری‌های پاک و در مقابل برخی معایب، همچون اختلافات سیاسی اعضا، استمرار حاکمیت دلار و نظام سهمیه و ساختار مدیریتی ناعادلانه نسبت به اعضای جدید مشهود است.

بر مبنای نتایج مقاله حاضر با وجود آنکه بانک توسعه جدید بریکس ظرفیت بسیار مطلوبی

برای استقلال عملکرد ایران در حوزه سیاست خارجی اقتصادی داشته و می‌تواند نقش ویژه‌ای را در کاهش اثر تحریم‌های بانکی و موانع ناشی از آنها داشته باشد، در وضعیت موجود، حتی اگر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا در زمره تحریم‌های مشروع موضوع التزام بانک واقع نگردد، محدودیت‌های مرتبط با گروه ویژه اقدام مالی مانعی جدی برای اقدام و همکاری با آن می‌باشد. در پایان مقاله برخی توصیه‌ها و راهبردهای سیاستی در زمینه نحوه تعامل کشورمان با این بانک ارائه گردیده است.

طبقه‌بندی JEL: K19, K33, K39



BRICS New Development Bank and Its Feasibility in Confronting Iran's Banking Sanction Barriers

Laya Joneydi, Associate Professor of Faculty of Law and Political Sciences. 

Jafar Nezamolmolki¹, PhD in Private Law and Professor of university .  (Corresponding Author).

Received: 14 Aug 2024

Revised: 11 Nov 2024

Accepted: 18 Nov 2024

BRICS / New Development Bank / Barriers /Banking Sanctions

The BRICS New Development Bank, as an international organization, is the most comprehensive and successful institution of BRICS. The aforementioned bank aims to provide financial resources for infrastructure and sustainable development projects in BRICS member countries, as well as other emerging and developing economies. It operates as an institution similar to, but not a substitute for, the World Bank. Given that the BRICS New Development Bank is a fledgling institution and considering the recent developments in its member territories, the performance of this financial institution can be evaluated at a global level in the near future. Nevertheless, in this field, certain advantages are evident, such as challenging the global financial and monetary structure, fulfilling the goal of BRICS international institutionalization, and promoting the use of local currencies. In contrast, some disadvantages persist, including the political differences among members and the ongoing hegemony of the dollar.

Based on the results of this article, although the BRICS New Development Bank has a very desirable capacity for enhancing the independence of Iran's performance in the field of foreign economic policy, it can play a significant role in mitigating the effects of banking sanctions and the obstacles arising from them. However, in the current situation, even if the sanctions imposed by the United States of America are not among the legitimate sanctions subject to the Bank's obligations, the restrictions of the Financial Action Task Force present a serious obstacle to action and cooperation with the aforementioned bank.

1. nezamolmolki.j@ut.ac.ir

JEL Classification: K19, K33, K39

Data Availability: The data used or generated in this research are presented in the text of the article.

Conflicts of Interest: The authors of this paper declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

۱. مقدمه

پس از سیطره ایالات متحده آمریکا بر نظام اقتصادی جهانی، به ویژه استیلای آن بر نظام پولی و بانکی بین‌المللی، سایر کشورها درصدد برآمدند که خود را به موقعیت کشور مذکور نزدیک نمایند. این چنین پس از سه دهه سلطه این کشور بر اقتصاد و سیاست جهانی و در طی پنجاه سال اخیر، علاوه بر کشورهایی همچون ژاپن و آلمان که با بازسازی صنعت داخلی خود به عنوان قدرت‌های اقتصادی ایفای نقش نمودند، کشورهای در حال توسعه آمریکای لاتین و آسیا نیز نسبت به اعمال اصلاحات اقتصادی در بازارهای خویش، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و صنعتی شدن اقدام نموده و به بازیگران دارای قدرت رقابت در اقتصاد جهانی تبدیل شدند.^۱ در این میان تغییر توازن قدرت صرفاً به اقدام مستقل کشورها محدود نمانده، بلکه ایجاد گروه‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای نقش ویژه‌ای در این زمینه ایفا نموده و می‌نماید.

بریکس نمونه بارزی از نهادهای بین‌المللی است که در راستای تغییر توازن قدرت اقتصادی در سطح فرامنطقه‌ای و جهانی ایجاد و تثبیت یافته و در حال توسعه است. ایده تعامل و همکاری بین‌المللی در بریکس در ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی و... مطرح گردیده است. با وجود این، با توجه به تفاوت نگرش سیاسی اعضا در مسائل بین‌المللی و تلقی آنها به عنوان اقتصاد نوظهور، باید برای بُعد اقتصادی در این نهاد نوپای بین‌المللی جایگاهی ویژه نسبت به سایر ابعاد قائل گردید.

بدیهی است که بریکس و مزایای ناشی از عضویت آن از دید ایران مغفول نمانده و مطابق بند ۹۱ اعلامیه نهایی نشست سران بریکس در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی مورخ ۲۳ آگوست ۲۰۲۳، پذیرش درخواست عضویت ایران رسماً اعلام گردیده و از تاریخ ۱ ژانویه ۲۰۲۴ عملی شده است. در این میان یکی از مبانی و جهات اصلی مورد نظر جمهوری اسلامی ایران در عضویت در بریکس تقویت قدرت و اتحاد بین‌المللی خویش برای تقابل، کنترل و مدیریت تحریم‌های به عمل آمده می‌باشد. حال بر مبنای آنکه، از منظر اهداف و کارکرد، یکی از نقاط اصلی تمرکز سیاستگذاری و فعالیت در بریکس حوزه مالی و بانکی، با رویکرد مقابله با هژمونی دلار، حاکمیت نظام مالی برتون وودز، استیلای اقتصادی آمریکا بر نظام مالی و بانکی جهانی و

همچنین به چالش کشاندن استفاده از آن، به عنوان ابزاری برای تحمیل سیاست خارجی آمریکا بر سایر کشورهای دنیا، می باشد، و از منظر ارزیابی عملکرد نیز، با لحاظ مطالعات به عمل آمده^۱، بانک مذکور مهمترین دستاوردهای ملموس بریکس را به خود اختصاص داده، باید آن را در حوزه قابلیت مواجهه با موانع تحریمی بانکی کشورمان، که مشکلات جدی را حتی در سطح تأمین کالاهای اساسی ایجاد نموده^۲، مورد توجه و اهتمام ویژه قرارداد.

بر این اساس در مقاله حاضر درصدد برآمدیم به تحلیل حقوقی بانک توسعه جدید بریکس و قابلیت آن در مواجهه با موانع تحریمی و بانکی ایران، که با عضویت در گروه بریکس، اکنون باید در ارتباط با عضویت یا عدم عضویت در نهادهای این گروه، به ویژه بانک توسعه جدید بریکس، به تصمیمی قاطع دست یابد، پردازیم. فرضیه نگارندگان در این مقاله آن است که بر مبنای تبعیت بانک توسعه جدید بریکس الزامات گروه ویژه اقدام مالی و تحریم های شورای امنیت سازمان ملل، همکاری مؤثر و مطلوب کشورمان با بانک توسعه جدید بریکس دارای دشواری و پیچیدگی بوده و نیازمند اتخاذ تصمیم در برخی سیاست های کلان است؛ به علاوه اینکه ساختار مدیریت و نظام سهمیه در بانک، مانعی جدی برای دستیابی کشورمان به جایگاه ویژه در این بانک بوده و باید، تا زمان اصلاحات لازم در این زمینه، ضمن بهره مندی مطلوب از ظرفیت های مالی و فنی بانک، از انتظارات غیرواقع بینانه پرهیز نمود. در این راستا پس از تحلیل حقوقی بانک توسعه جدید بریکس به شناسایی موانع تحریمی بانکی ایران می پردازیم و در نهایت به امکان سنجی بانک توسعه جدید بریکس در کاهش آثار موانع تحریمی بانکی ایران خواهیم پرداخت:

۱. تحلیل حقوقی بانک توسعه جدید بریکس

در اینجا نخست به پیشینه، ساختار و جایگاه بین المللی بانک توسعه جدید بریکس (NDB)^۳ می پردازیم. سپس هدف و کارکرد این بانک را مورد بررسی قرار می دهیم و در نهایت به ارزیابی عملکرد آن خواهیم پرداخت:

۱. معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه (۱۴۰۱).

۲. رضوی و زین الدینی (۱۳۹۸).

۱-۱. پیشینه، ساختار و جایگاه بین‌المللی بانک توسعه جدید بریکس

«موافقت‌نامه بانک توسعه جدید» در ۱۵ جولای سال ۲۰۱۴^۱ در شهر فورتالزای برزیل بین کشورهای عضو بریکس منعقد گردید و در آن این بانک به عنوان یک سازمان بین‌المللی، با سرمایه پذیرفته شده اولیه ۵۰ میلیارد دلار، که به طور مساوی توسط اعضا تأمین می‌گردد، و سرمایه مجاز اولیه ۱۰۰ میلیارد دلار، تشکیل گردید (مواد ۱ و ۲ فصل نخست موافقت‌نامه). این موافقت‌نامه شامل یک سند اصلی دارای یک مقدمه و ۴ ماده و یک ضمیمه می‌باشد. در این میان مواد اصلی و تفصیلی موافقت‌نامه تأسیس بانک توسعه جدید در ضمیمه آمده است.

مطابق ماده ۳ موافقت‌نامه اصلی و ماده ۱۰ موافقت‌نامه ضمیمه ساختار مدیریتی و هدایت‌کننده بانک توسعه جدید شامل شورای حکام^۲، هیأت مدیره^۳، یک رئیس^۴، نایب رئیس و معاونین^۵ می‌باشد. مطابق بند «ج» ماده ۱۳ موافقت‌نامه ضمیمه بانک دارای ۴ معاون بوده، که هر یک از یکی از اعضای مؤسس جز کشوری که رئیس بانک از آن انتخاب می‌گردد می‌باشد. این چنین در ساختار اولیه عملاً هر یک از اعضا در حوزه مدیریت امور جاری بانک در سطح معاونت و یا ریاست از یکی از کشورهای عضو بریکس حضور دارد.

مطابق بند «د» ماده ۱۱ و همچنین بند «ح» ماده ۱۲ موافقت‌نامه ضمیمه، نصاب تشکیل جلسات شورای حکام و همچنین هیأت مدیره بانک، اکثریت دارای حداقل دو سوم حق رأی می‌باشد؛ و مطابق انتهای بند ۲ موافقت‌نامه و صدر ماده ۶ موافقت‌نامه ضمیمه «حق رأی هر یک از اعضا معادل تعداد سهام پذیرفته شده در سهام سرمایه بانک می‌باشد».

بانک توسعه جدید بریکس دارای رویکرد فرامنطقه‌ای و جهانی است؛ بر این اساس مطابق ماده ۲ موافقت‌نامه اصلی و بند «ب» ماده ۵ موافقت‌نامه ضمیمه هر یک از اعضای سازمان ملل متحد می‌توانند به عضویت این بانک در آیند. ترسیم قلمرو وسیع از همان بدو تأسیس، به موازات غلبه نگاه سیاسی در طراحی اولیه این نهاد مالی بین‌المللی بر رویکرد واقع‌بینانه اقتصادی، نه تنها موجب عدم تحقق و انعکاس اهداف اولیه بانک، مبنی بر تضعیف هژمونی دلار و...، در

1. Agreement on the New Development Bank - Fortaleza, July 15

<https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2022/11/Agreement-on-the-New-Development-Bank.pdf>

2. Board of Governors

3. Board of Directors

4. President

5. Vice-Presidents

رویه اجرایی آن شده، بلکه فراتر از آن حتی در ساختار پولی و مالی و در سطح سیاستگذاری نیز بانک نتوانسته اهداف اولیه خویش را به درستی منعکس و محقق نماید. چنانکه در حوزه سیاستگذاری در حالی که ماده ۲۴ موافقتنامه ضمیمه در راستای اهداف اولیه این بانک، مبنی بر تضعیف هژمونی دلار، تأمین مالی در قالب ارزهای محلی را پیش‌بینی و شناسایی نموده است؛ اما این امر اختیاری و مشروط به راهبردهای کافی برای اجتناب از عدم تطابق ارز دانسته شده و این خود عدم اتخاذ راهبردهای اولیه کافی برای اجرای اهداف نخستین از تأسیس بانک را می‌رساند. همچنین مطابق مواد ۷ و ۹ موافقت‌نامه، ارز مرجع و شاخص در تعریف، تقسیم و دریافت سرمایه اولیه دلار آمریکا بوده و همچنین کلیه محاسبات و مناسبات مالی تعریف شده در این موافقتنامه در تشکیل اولیه بانک به ارز دلار صورت گرفته است. از منظر عملی نیز آورده و نحوه پرداخت در ضمیمه یک و دو موافقتنامه ضمیمه نیز به صورت دلار محاسبه و اعلام گردیده و عمده تسهیلات بانک در قالب دلار آمریکا پرداخت شده است.

بانک توسعه جدید تمامی ارکان و عناصر ضروری برای تحقق یک سازمان بین‌المللی را دارا می‌باشد. در ماده ۳ سند اصلی و ماده ۴ و همچنین فصل سوم موافقت‌نامه ضمیمه، با عنوان «سازمان و مدیریت»، ارکان اولیه یک سازمان بین‌المللی در مرحله انعقاد، یعنی مقر، سازمان و ترتیبات و ساختار اداری، مورد اشاره واقع گردیده است. مطابق ماده ۳ سند اصلی و ماده ۴ موافقت‌نامه ضمیمه مقر بانک، شهر شانگهای چین و نخستین دفتر منطقه‌ای آن در شهر ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی می‌باشد. آخرین این ارکان و مرحله پایانی تشکیل عملی بانک به مثابه یک سازمان بین‌المللی انعقاد «موافقت‌نامه بانک توسعه جدید و حکومت جمهوری مردمی چین»^۱ در ۲۷ فوریه سال ۲۰۱۶ به عنوان موافقت‌نامه مقر بانک می‌باشد.

از بدو تأسیس تا به امروز بانک توسعه جدید به طور مستمر در حوزه امور بانکی و تأمین مالی بین‌اعضاء فعالیت داشته^۲ و در آخرین وضعیت موجود سه کشور مصر، امارات متحده عربی و

1. Agreement between the New Development Bank and the Government of the People's Republic of China regarding the Headquarters of the New Development Bank in Shanghai, China. 2016. Available at: <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2022/11/HQAgreement-EN.pdf>

2. - Headquarter Agreement

۳. برای مطالعه اقدامات و پروژه‌های بانک توسعه جدید به آدرس اینترنتی ذیل متعلق به بانک توسعه جدید بریکس مراجعه نمایید:

<https://www.ndb.int/projects/all-projects>

بنگلادش نیز به آن پیوسته‌اند و کشور اروگوئه نیز درخواست عضویت خویش را ارائه داده است.^۱ بانک توسعه جدید بریکس رویه جذب و گسترش فرمانطقه‌ای را در ساختار نهادی خویش اعمال نموده و به تدریج به گسترش دفاتر منطقه‌ای و تأسیس دفاتر مختلف در مناطق مختلف جهان اقدام نموده است. به این نحو که پس از تأسیس سازمان و مقر اصلی بانک در شانگهای چین در سال ۲۰۱۶ میلادی، به ترتیب دفتر منطقه‌ای آفریقا در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی در سال ۲۰۱۷ میلادی^۲، دفتر منطقه‌ای آمریکا در سائو پائولوی برزیل در سال ۲۰۱۹ میلادی^۳، دفتر منطقه‌ای اوراسیا در مسکو روسیه در سال ۲۰۲۰ میلادی^۴، دفتر منطقه‌ای هند در شهر گجرات، که پایتخت صنعتی، فنآوری و تأمین مالی بین‌المللی در آن منطقه می‌باشد، در سال ۲۰۲۲ میلادی^۵، دفاتر منطقه‌ای هستند که بانک توسعه جدید بریکس تأسیس نموده است.^۶ این چنین با تأسیس دفاتر مذکور در سایر کشورهای اولیه بریکس، غیر از کشور مقر اصلی آن، علاوه بر ایجاد ساختار شبکه‌ای بانکی جهانی و امکان فعالیت در سطح هدف فرمانطقه‌ای این بانک، هر یک از اعضا مؤسس آن سهم و جایگاه ویژه‌ای در ساختارهای نهادی آن داشته و تلاش برای نوعی توازن و تعادل بین ایشان در این زمینه دیده می‌شود.

۱-۲. هدف و کارکرد بانک توسعه جدید

درک هدف و کارکرد بانک توسعه جدید بریکس قبل از هر چیز مبتنی بر توجه به بستر تاریخی، اجتماعی و سیاسی زمینه ساز ایجاد این بانک می‌باشد. بستری که از همان ابتدای ایجاد گروه بریکس ایجاد و به تدریج توسعه یافت. توضیح آنکه در صدر بند سه نخستین بیانیه مشترک سران بریکس در سال ۲۰۰۹ به صراحت نظام حاکم بر نهادهای مالی بین‌المللی به چالش کشیده شده و از ضرورت اصلاح آنها، به گونه‌ای که اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه نقش و جایگاه بیشتر و بالاتری در آنها داشته باشند، سخن به میان آمده است. در این بند در ارتباط با یکی

۱. برای مطالعه آخرین وضعیت اعضا بانک توسعه جدید به آدرس اینترنتی ذیل متعلق به بانک توسعه جدید بریکس مراجعه نمایید:

<https://www.ndb.int/about-ndb/members/>

2. New Development Bank (2017).

3. New Development Bank (2018).

4. New Development Bank (2019).

5. New Development Bank (2022).

6. Independent Evaluation Office of New Development Bank (2024).

دیگر از چالش‌های موجود در این نهادها بیان گردیده که «رؤسا و مدیران این مؤسسات باید در فرآیند انتخاب باز، شفاف و مبتنی بر شایسته سالاری منصوب گردند». این امر اشاره به ساختار انتخاب مدیران در نهادهای مالی بین‌المللی، که تحت سیطره آمریکا و متحدانش می‌باشند، داشته، چنانکه در ارتباط با بانک جهانی مطابق بند دوم قسمت چهارم ماده ۶ «موافقت‌نامه بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه»^۱ ۵ عضو از ۱۲ عضو هیأت مدیره بانک توسط ۵ کشوری که دارای بیشترین سهم و مشارکت در بانک بوده انتخاب گردیده و ۷ عضو دیگر از طریق رأی‌گیری انتخاب می‌گردند. همچنین پس از موارد فوق در بند مذکور چالش دیگری در حوزه ساختار مالی و پولی جهانی مورد اشاره واقع می‌گردد، مبنی بر اینکه: «ما همچنین معتقدیم که نیاز جدی برای یک سیستم پولی بین‌المللی با ثبات، پیش‌بینی پذیر و متنوع‌تر وجود دارد». این امر اشاره به بحران مالی سال ۲۰۰۸ میلادی و نقائص سیستم پولی و بانکی بین‌المللی در این زمینه تحت تأثیر شبکه بانکی آمریکا و سایر ایرادات سیستم مذکور دارد.^۲ در ادامه و بر مبنای مراتب مذکور بند ۴ بیانیه مذکور اصلاح ساختار اقتصادی و مالی جهانی را، با لحاظ فرآیند اجرایی و تصمیم‌گیری دموکراتیک و شفاف در سازمان‌های مالی، مبنای حقوقی مستحکم، مطابقت اقدامات نهادهای نظارتی ملی مؤثر و نهادهای بین‌المللی استانداردسازی و تقویت مدیریت ریسک و رویه‌های نظارتی مطلوب و ضروری می‌داند.

در این بستر و با لحاظ این ملاحظات بود که اعضای بریکس مبادرت به تأسیس بانک توسعه جدید، با هدف تأمین مالی پروژه‌های زیرساختی و توسعه پایدار در بریکس و سایر اقتصادهای نوظهور و کشورهای درحال توسعه جهت تکمیل تلاش‌های موجود مؤسسات مالی چندجانبه و منطقه‌ای برای رشد و توسعه جهانی (ماده ۱ موافقت‌نامه) نمودند. این چنین باید اذعان نمود، از منظر کارکرد بین‌المللی، بانک توسعه جدید بریکس ساختاری است که به‌عنوان نهاد مشابه بانک جهانی، با همان کارکرد، اما با شرایط متفاوت، و آنچه مورد نظر اعضا

1. INTERNATIONAL BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT Articles of Agreement (As amended effective June 27, 2012). Available at:

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/722361541184234501-0330022018/original/IBRDArticlesOfAgreementEnglish.pdf>

۲. در ارتباط با این بحران ر.ک: (بختیارزاده، ۱۳۸۸، صص ۵۰ و ۵۱)

می‌باشد، ایفاء نقش می‌نماید^۱. البته، برخلاف تحلیل‌هایی که بانک مذکور را جایگزین^۲ و یا جانشین کلیدی^۳ نهادهای بین‌المللی موجود می‌دانند، این همه به منزله آن نیست که این نهاد جایگزین بانک جهانی تلقی گردد، بلکه در اینجا تلاشی برای وجود نهادهای متعدد، جهت تغییر نظام لیبرال حاکم و ایجاد نهادی مکمل برای نهادهای پولی و مالی موجود، صورت گرفته است^۴. این امر از هدف «تکمیل تلاش‌های موجود چندجانبه و منطقه‌ای مؤسسات مالی برای رشد جهانی و توسعه» و راهبرد همکاری بانک با سازمان‌های بین‌المللی و دیگر نهادهای مالی مذکور در ماده ۱ «موافقت‌نامه بانک توسعه جدید» به وضوح قابل استنباط است.

نکته مهمی که باید بدان توجه نمود آنکه هنوز نمی‌توان بانک توسعه جدید بریکس را نهادهینه و تثبیت یافته تلقی نمود؛ چه بسا تثبیت این نهاد مالی در کشورهای عضو بریکس، به ویژه با توجه به افزایش اعضای بریکس در سال ۲۰۲۳ و چشم‌انداز الحاق اعضای جدید بریکس به آن، نقش و موقعیت این بانک را در ساختار مالی و بانکی جهانی به طور چشمگیر ارتقاء دهد و کارکرد فرامنطقه‌ای و جهانی آن را توسعه و ارتقاء بخشد. تحوّل که با پذیرش اعضای از مناطق مختلف جهان و تأسیس دفاتر منطقه‌ای، به صورت غیرمتمرکز و بر مبنای سیاست و ساختار توزیع نهادها در سطح جهانی، آغاز اما هنوز به طور کامل و در حد مطلوب به وقوع نپیوسته است. به نظر می‌رسد با تحقق این تحوّل ما با گذر از تأکید بر اهداف موقّتی همچون تغییر ساختار مالی و بانکی جهانی به هدف ثابت تحقق توسعه پایدار با تأمین ابزارهای مالی مورد نیاز در پروژه‌های توسعه محور و مساعدت‌های فنی در آنها در کشورهای عضو بانک و کشورهای درحال توسعه و کمتر توسعه یافته مواجه خواهیم بود.

۳-۱. ارزیابی عملکرد بانک توسعه جدید

در ارتباط با ارزیابی عملکرد بانک توسعه جدید دیدگاه واحدی وجود ندارد؛ در حالی که برخی گزارش‌ها و مقالات داخلی چشم‌انداز وسیعی برای این بانک قائل‌اند، برخی نویسندگان عملکرد این بانک را، در مقایسه با نهادهای بانکی و مالی بین‌المللی موجود، ضعیف دانسته‌اند. در ذیل

1. Sarkar (2016).

۲. دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی) مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۴۰۲).

۳. میرترابی حسینی و همکاران (۱۳۹۸).

۴. موسی زاده و خسروی (۱۳۹۴).

پس از تبیین دیدگاه‌های قایل به رقابت موفق بانک توسعه با دیگر نهادهای مالی و دیدگاه‌های قائل به عدم رقابت موفق آن، به ارزیابی دیدگاه‌ها و ارائه دیدگاه مطلوب می‌پردازیم:

۱-۳-۱. رقابت موفق بانک توسعه جدید

این دیدگاه بیش از آنکه بر مبانی آماری و ارقام به دست آمده از عملکرد بانک مبتنی باشد بر چشم‌انداز آینده و ظرفیت بالقوه و محقق نشده بانک مذکور تأکید و توجه دارد. لازم به ذکر است مبانی مطرح در این دیدگاه، غالباً در بستر چشم‌انداز جایگزینی این بانک به جای نهادهای مالی موجود بین‌المللی می‌باشد؛ چنانکه گفته شده است «خاستگاه استراتژی تأسیس بانک توسعه جدید، تغییر در جهت پلی سنتریک و از بین بردن هژمونی بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول است که آمریکا آن‌ها را کنترل می‌کند»^۱؛ یا این باور مطرح گردیده که «بانک توسعه بریکس به عنوان یک جانشین کلیدی برای صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، کشورهای در حال توسعه را قادر می‌سازد تا از دلار آمریکا به عنوان واحد پولی ذخیره خود استفاده نکنند»^۲. ایشان در روند جایگزینی نهادی و همچنین حذف و تضعیف سیطره دلار آمریکا بر استفاده از ارزهای محلی تأکید ویژه دارند^۳.

در این دیدگاه بانک توسعه جدید به دلیل آنکه نشانگر زنده بودن و پویایی بریکس بوده، و مبتنی بر دگرگین عدم مداخله و جلوگیری از نفوذ تفکر سلطه چین می‌باشد و در نهایت اینکه چالشی جهانی برای نظام مالی غرب محور جهان است و از آن می‌توان به عنوان پاسخی به اصلاحات ناکام در ساختار صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی یاد نمود، دارای اهمیت والایی دانسته شده است^۴.

آثار این دیدگاه‌های در پژوهش‌های نهادهای عمومی و دولتی کشورمان نیز به وضوح قابل مشاهده است؛ چنانکه در گزارش منتشر شده دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی) مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به مطلوبیت عملکرد بانک توسعه جدید با اتکاء به برخی آمارها استناد گردیده است؛ با بیان اینکه: «بانک توسعه بریکس» در سال ۲۰۲۰ از طرف

۱. میرترابی و فلاح، (۱۴۰۱)

۲. میرترابی حسینی و همکاران، پیشین.

۳. همان.

۴. همان.

کمپانی P&S یکی از معروفترین شرکت‌های اعتبارسنجی مالی رتبه AA+ دریافت کرد و این بانک را بیش از پیش مورد توجه جهانی قرار داد. گفتنی است که «بانک توسعه بریکس» از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ حدود ۳۱/۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در قالب ۸۰ پروژه انجام داده است.^۱ به علاوه در این گزارش دیدگاه قابلیت جایگزینی این بانک نسبت به صندوق بین‌المللی پول مطرح گردیده است.^۲

همچنین در پژوهش منتشره توسط مرکز پژوهش‌های اتاق ایران نیز از علی‌رغم طرح برخی تردیدها نسبت به عضویت کامل در بریکس، از عملکرد این بانک دفاع شده و عضویت در آن برای ایران پیشنهاد شده است. با این توجیه که عملکرد اصلی بانک در اعطای تسهیلات عملکردی موفق و مؤثر بوده است؛ با این تفصیل که این بانک تا سال ۲۰۲۲ وام‌های متعددی شامل ۳ وام کلان یا بزرگ (وام‌های به ارزش بیش از ۱ میلیارد دلار) برای برزیل (به میزان ۱/۵ میلیارد دلار برای پروژه برق آبی بلو مونت)، هند (به میزان ۱/۲ میلیارد دلار برای پروژه مترو چنای) و چین (به ارزش ۱ میلیارد دلار برای پروژه راه آهن سریع السیر پکن-ژانگجیاکو)، چهار وام متوسط (به ارزش ۱۰۰ میلیون دلار تا یک میلیارد دلار) برای روسیه (به میزان ۵۰۰ میلیون دلار برای پروژه مرکز نوآوری Skolkovo)، هند (به ارزش ۳۰۰ میلیون دلار برای پروژه ماموریت شهرهای هوشمند)، آفریقای جنوبی (به ارزش ۲۰۰ میلیون دلار برای پروژه نیروگاه Eskom) و برزیل (به ارزش ۱۵۰ میلیون دلار برای پروژه بندر پورتو دو سواپه) و ۱۳ وام کوچک به ارزش کمتر از ۱۰۰ میلیون دلار و در نهایت تعدادی وام کمک فنی تأمین و اعطاء نموده است.^۳

باید توجه نمود اگرچه تحلیل‌های فوق بیش از آنکه بر واقعیات موجود متکی باشد مبتنی بر چشم‌انداز رو به رشد و تحقق آتی اهداف بانک و در برخی موارد باورهای زود هنگام نسبت به وضعیت آینده است؛ با وجود این، نمی‌توان عملکرد و آثار موفق این بانک را در سطح یک نهاد نوپا در ساختار مالی و بانکی جهانی انکار نمود؛ بنابراین، اگرچه نفس موفقیت آمیز بودن فعالیت این بانک غیرقابل انکار است، اما سطح و میزان آن، در حد ادعایی طرفداران این دیدگاه، هنوز محقق و عملی نشده است. در این میان توجه به چالش‌ها و موانع پیش روی بانک

۱. دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی) مرکز پژوهش‌های مجلس، پیشین.

۲. همان.

۳. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، عضویت ایران در بریکس (۱۴۰۲).

توسعه جدید بریکس به طور کلی و همچنین موانع و محدودیت‌های مرتبط با الحاق و همکاری ایران با آن نیز توجه نمود؛ چنانکه حتی در پژوهش‌های حامی عملکرد موفق بانک توسعه جدید بریکس همچون گزارش استنادی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، به موازات مزایا و عملکرد موفق بریکس، چالش‌ها و موانع الحاق ایران نیز مورد اشاره و تصریح قرار گرفته و به مثابه واقعیتی غیرقابل انکار مورد تأکید واقع گردیده است؛ یا آنکه پژوهش دیگری که مرکز پژوهش‌های اتاق ایران در سال ۱۴۰۲، اختصاصاً در ارتباط با بانک مذکور، منتشر نموده، با رویکرد معتدل‌تر و نگاهی واقع‌بینانه، ضمن اشاره به اقدامات و پروژه‌های متعدد بانک، به چالش‌های الحاق ایران به آن نیز توجه شده است.^۱ در ادامه، در بحث از امکان سنجی بانک مذکور در رفع موانع و محدودیت‌های تحریمی مالی و بانکی کشورمان، به این موارد خواهیم پرداخت.

۱-۳-۲. رقابت ناموفق بانک توسعه جدید بریکس

برخی نویسندگان معتقدند بانک توسعه جدید بریکس در مقایسه با نهادهای بین‌المللی موجود نتوانسته در حد یک نهاد موازی واقع گردد و دارای منابع بسیار محدودی در مقایسه با نهادهای مذکور بوده و قادر به عبور از آنها نیست. این نویسندگان که خود از کشور برزیل، به عنوان یکی از اعضای بریکس، هستند با استناد به مبانی آماری متعدد و ارزیابی اقدامات و پروژه‌های بانک توسعه جدید بریکس، و فراتر از آن وضعیت همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در کشورهای عضو بریکس، معتقدند حتی در خود کشورهای بریکس همچنان سیستم پولی برتون وودز حاکم بوده و سیطره جهانی این سیستم، از جمله در کشورهای در حال توسعه و کشورهای کمتر توسعه یافته، باقی مانده است. ایشان سیستم رأی‌گیری در بانک توسعه جدید را نیز دارای ایرادات اساسی بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول دانسته^۲، که در نهایت موجب سیطره اعضای مؤسس بر بانک و نقش کلیدی ایشان در تصمیم‌گیری‌ها می‌گردد؛ چرا که در خصوص سه عضو جدید اگر چه هر یک، مانند اعضای اولیه بریکس، دارای یک عضو در شورای حکام هستند، ولی، برخلاف ایشان که هر یک نماینده‌ای در هیأت مدیره دارند، هر سه این کشورها مجموعاً

۱. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، بانک توسعه جدید: ساختار، کارکرد و چشم‌انداز عضویت ایران (دیپلماسی اقتصادی ایران) (۱۴۰۲).

2. Almeida and Roberto (2018).

یک عضو در هیأت مدیره دارند. این در حالی است که، به شرحی که در بحث از اهداف ذکر گردید، اصلاح این ایراد خود یکی از اهداف اولیه مورد نظر در تأسیس این بانک می باشد.

۱-۳-۳. ارزیابی دیدگاه‌ها

در مجموع به نظر می رسد نه می توان در نقش و اهمیت بانک توسعه جدید بریکس بر ظرفیت های بالقوه اتکاء نمود و نه آنکه اقدامات صورت گرفته توسط آن بانک و عملکرد آن را ضعیف تلقی نمود؛ بلکه باید بر مبنای دو واقعیت اساسی عمل نمود؛ نخست آنکه، بانک توسعه جدید بریکس نهادی نوپا بوده، و به شرحی که ذکر گردید، نه ادعایی جدی برای جایگزینی آن به جای بانک جهانی و صندوق بین المللی پول دارد و نه آنکه با حجم منابع ناشی از پنج عضو اصلی قادر بوده تا چنین ادعایی را محقق نماید. این بانک نهادی بین المللی در سطح متوسط بوده، که توانسته نظام مالی کنونی جهانی را به چالش بکشد و خدمات خوبی در حد اعضا ارائه دهد. لذا مادامی که این واقعیت لحاظ نگردد و مقیاس سنجش عملکرد در حد سرمایه و منابع موجود و تعداد اعضاء سنجیده نشود نمی توان ارزیابی صحیحی به دست آورد.

اما نکته دیگر آنکه نمی توان این همه را به منزله نفی رویکرد مقایسه ای که در آن بریکس از منظر سیطره، حجم منابع، حجم تسهیلات اعطایی، حجم تأمین مالی پروژه های زیرساختی و توسعه پایدار و سایر شاخصه ها با بانک جهانی مقایسه می گردد دانست؛ زیرا، در نهایت امر قدرت و مزیت یک نهاد مالی بر اساس مجموع حجم منابع و تسهیلات اعطایی و تأمین مالی سنجیده می گردد. در این وضعیت استراتژی متناسب آن است که نهاد نوپا با لحاظ سال های تأسیس و تعداد اعضاء ارزیابی، ولی پس از طی دوره مهلت متناسب برای توسعه فراگیر و اقدام در موازنه های مالی و بانکی جهانی، آن را در مقایسه با سایر نهادهای بین المللی همچون بانک جهانی ارزیابی نمود.

حال مسأله این است که چه زمانی این مهلت فرا می رسد. به نظر می رسد با توجه به دو واقعیت اساسی هنوز نمی توان بانک توسعه جدید را تثبیت یافته دانست، اما در آینده نزدیک می توان عملکرد این نهاد مالی را در سطح جهانی ارزیابی نمود: نخست، بحران های فراگیر جهانی همچون بحران کووید و بحران های منطقه ای همچون جنگ اوکراین که یک سوی آن روسیه به عنوان یکی از اعضاء اصلی بریکس است؛ دیگر آنکه بریکس در دهه نخست و تا نیمه

دهه دوم حیات خود استراتژی تحکیم روابط در حد اعضا و نه توسعه فراگیر جهانی را دنبال می‌نمود؛ اما به شرحی که گذشت اخیراً از سطح اعضای اولیه فراتر رفته و با الحاق عربستان، امارات، مصر، ایران و اتیوپی قلمرو خود را توسعه داده است.

در ادامه در راستای رویکردی واقع‌گرا و میانه رو به ارزیابی مهمترین مزایای این نهاد مالی و مهمترین معایب و یا ظرفیت‌های محقق نشده آن خواهیم پرداخت.

مطابق منابع حقوقی و اقتصادی مرتبط، اسناد تأسیس بانک توسعه جدید بریکس و دکترین حقوقی و اقتصادی حاکم بر موضوع، مهمترین مزایا و موفقیت‌های بانک توسعه جدید بریکس عبارتند از:

۱. بانک توسعه جدید بریکس توانسته به عنوان حرکتی اصلاحی در حوزه مناسبات و ساختار مالی و پولی جهانی مطرح و نظم بین‌الملل لیبرال، و به تبع نظام پولی برتون وودز، را تا حدودی به چالش بکشد این خود بستری برای گفتمان تغییر و تحوّل در نهادهای مالی موجود را پدید آورده است. به انضمام آنکه سایر کشورها را نیز نسبت به سیطره آمریکا در نظام مالی موجود و ضرورت اعتراض به آن آگاه نموده است. الحاق اعضای جدید به بریکس را می‌توان مؤید این امر دانست. البته همچنان نظام پولی حاکم در جهان و حتی در ارتباط با خود بانک توسعه بریکس نظام پولی برتون وودز و ارز دلار است. توجه به تبعات سیاسی سیطره ارز دلار و اعمال فشارهای اقتصادی و سیاسی بر کشورهای غیرهمسو با ایالات متحده آمریکا، با استفاده از این ابزار مالی، نقش و کارکرد این مزیت را ویژه و ممتاز می‌نماید.

۲. بانک توسعه جدید بریکس به نسبت طول عمر خود و وضعیت سیاسی و اقتصادی جهان از ابتدای تأسیس آن تا به امروز، که با آثار بحران مالی ۲۰۰۸ میلادی آغاز و سپس با بحران جهانی کووید ۱۹ همراه بود و اخیراً با بحران جنگ اوکراین و درگیری نظامی یکی از اعضا اصلی بریکس، یعنی روسیه، در آن مواجه شده، پیشرفت سریعی داشته و با بیش از ۹ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری به شیوه پورتنولیو (غیرمستقیم) تا سال ۲۰۲۲ میلادی، به سرعت به عنوان منبع مالی و فتی برای کشورهای عضو ظاهر گردیده است، که منابعشان را نه تنها برای کمک به یکدیگر، بلکه برای کمک به کشورهای ضعیف آفریقایی و آسیای شمالی

و آسیای شرقی، به اشتراک گذاشته‌اند.^۱ چنانکه تا اوایل سال ۲۰۲۴ میلادی بانک برای ۹۶ طرح به ارزش ۳۲٫۸ میلیارد دلار پرونده همکاری ایجاد نموده است.^۲ این مزیت در راستای سیاست جهانی توسعه و استراتژی تقویت سطح توسعه در کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته تلقی می‌گردد، لذا بانک مذکور با تبدیل این امر به استراتژی فراگیر می‌تواند از حضور اعضاء بیشتر و به تبع دسترسی به منابع وسیعتر مالی بهره‌مند گردیده و قدرت و نفوذ خویش در ساختار مالی جهانی را به‌طور چشمگیری ارتقا دهد. همچنین معرفی رویکردها و رویه‌های توسعه محور بانک به سازمانها و نهادهای مالی بین‌المللی به همراه حضور و عضویت بانک در آنها جهت تغییر موازنه قدرت در ساختارهای مالی جهانی امری ضروری می‌نماید.

۳. بانک توسعه جدید بریکس با نهادسازی جامع و ایجاد ارکان ضروری یک سازمان بین‌المللی و بهره‌مندی از شخصیت حقوقی توانسته هدف نهادسازی بین‌المللی مورد نظر بریکس را به خوبی محقق نموده و عینیت بخشد؛ تجربه‌ای شایسته که باید به سایر حوزه‌ها نیز تعمیم یابد. نهادسازی در قالب یک سازمان بین‌المللی، عالی‌ترین سطح اراده کشورها در تعامل و همکاری بین‌المللی را آشکار و نمایان می‌سازد؛ امری که بانک توسعه جدید بریکس را به مهمترین و کارآمدترین سازوکار مالی و حتی اقتصادی بریکس مبدل نموده است. به علاوه با ایجاد شخصیت حقوقی مستقل در قالب سازمان بین‌المللی، دیگر ما با یک نهاد مستقل از حاکمیتها مواجه هستیم. این امر از منظر حقوقی زمینه ساز توسعه فعالیت و پذیرش اعضای جدید، ولو از کشورهای فاقد اتحاد یا نگرش سیاسی واحد با اعضای بریکس می‌باشد، منوط به آنکه اعضای اولیه بریکس در عمل رویه‌ای مغایر با موافقت‌نامه اصلی و موافقت‌نامه ضمیمه را اتخاذ ننمایند. البته این همه به منزله نفی اهداف سیاسی مورد نظر در اعضای بریکس در سطح تغییر موازنه قدرت در ساختارهای مالی و اقتصادی و... نمی‌باشد، بلکه منظور از انعطاف در پذیرش اعضای جدید در بانک توسعه جدید در قالب یک سازمان بین‌المللی، جلوگیری از تحمیل شرط ضرورت اتحاد سیاسی یا نگرش واحد سیاسی متقاضی عضویت با اعضاء کنونی است؛ امری که با توجه به تفاوت نگرش

1. Chougule, op. cit.

۲. نوروزی (۱۴۰۳).

سیاسی اعضای اولیه بریکس خود غیر ممکن می‌نماید. این چنین تردیدی باقی نمی‌ماند که عدم مخالفت متقاضی عضویت با اهداف اولیه بریکس در سطح معادلات سیاسی بین‌المللی امری ضروری و حتمی است که باید در عضویت در بانک توسعه جدید بریکس لحاظ و اعمال گردد.

۴. استراتژی استفاده از ارزهای محلی در بانک توسعه جدید بریکس می‌تواند ابزاری مناسبی در تضعیف هژمونی دلار باشد؛ در این راستا بانک مذکور علی‌رغم سیطره دلار در سیستم پولی جهان بخشی از تسهیلات اعضاء (حدود ۲۱ درصد)^۱ را در قالب ارزهای محلی پرداخت نموده است؛ رویه‌ای مطلوب که باید به تدریج با رویکردی واقع‌بینانه حجم و قلمرو آن افزایش یابد تا زمینه حاکمیت ارزهای موازی شاخص در سطح بین‌المللی و تضعیف سیطره دلار را فراهم آورد.

۵. بانک توسعه جدید بریکس دارای رویه تعیین مدیران و به تبع روش رأی‌گیری عادلانه‌ای در مقایسه با بانک جهانی بوده و در آن هر یک از اعضا دارای یک عضو در شورای حکام و یک عضو در هیأت مدیره هستند؛ البته پس از الحاق اعضای جدید این رویه تغییر یافته، که در معایب بدان خواهیم پرداخت.

۶. برجستگی و ویژگی ممتاز بانک توسعه جدید بریکس از یک سو در رویکرد جهان‌شمول و هدفگذاری جهانی آن لحاظ شده است؛ به این معنا که همه نهادها و دولتهای عضو جامعه بین‌المللی را مخاطب همکاری قرار داده است. از سوی دیگر امتیاز این بانک در رویکرد شاخه‌ای و تکاملی آن است؛ به این نحو که از نظر دولت‌های مؤسس، این بانک نه نهادی موازی است و نه نظامی تقابلی را در پیش گرفته است، بلکه بر اساس رویکردی خلاق خواهان حل مشکلات، بحران‌ها و کاستی‌های نهادهای موجود بین‌المللی است تا بستری برای تسهیل دسترسی کشورهای در حال توسعه به فرصت‌ها و منابع چندجانبه فراهم آورد.^۲

۷. بانک توسعه جدید بریکس توانسته بستر مناسبی برای تحقق الزامات بین‌المللی در زمینه تغییرات اقلیمی، موضوع «کنوانسیون چارچوب ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا» ۱۹۹۲

۱. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، عضویت ایران در بریکس، پیشین.

۲. نوروژی، پیشین.

میلادی^۱ و اسناد بین‌المللی مکمل آن، یعنی «پروتکل کیوتو» ۱۹۹۷ میلادی^۲ و «توافقنامه پاریس» ۲۰۱۵ میلادی^۳، فراهم نموده، و به نوبه خود، نقشی قابل توجه در این زمینه ایفا می‌نماید. تا حدی که مهمترین اولویتهای بانک از ابتدا تاکنون بخش انرژی و منابع تجدیدپذیر می‌باشد. چنانکه:

- از میان هفت وام نخست اعطایی بانک شش مورد آنها در این حوزه بوده است؛
- مطابق سند استراتژی عمومی بانک در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۷، در سال ۲۰۱۶ از مجموع تأمین مالی به عمل آمده ۷۸ درصد آن در حوزه زیرساخت‌های توسعه پایدار بوده که تقریباً تمامی آنها به پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر اختصاص یافته است؛
- در سند مذکور نخستین حوزه عملیاتی و اجرایی بانک حوزه انرژی پاک دانسته شده است^۴؛

• تا به امروز ده‌ها پروژه در این زمینه با کمک‌های مالی و فنی این بانک مورد حمایت ویژه واقع گردیده است؛ برخی از مهمترین پروژه‌ها در این زمینه پروژه ذخیره اضطراری گاز طبیعی مایع تیانجین نانگانگ، پروژه توسعه بخش انرژی‌های تجدیدپذیر در روسیه، پروژه توسعه بخش انرژی و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و همچنین پروژه ذخیره انرژی باتری در آفریقای جنوبی، پروژه‌های انرژی خورشیدی مگا در هند، پروژه‌های برق آبی در هند، روسیه و آفریقا و پروژه‌های شبکه برق هوشمند در برزیل، هند و چین می‌باشند^۵.

در مقابل مطابق پژوهش‌های کاربردی و دکترین حقوقی و اقتصادی در زمینه بانک توسعه جدید بریکس به انضمام رویکرد تحلیلی نگارندگان در این پژوهش، مهمترین معایب و یا ظرفیت‌های محقق نشده بانک مذکور عبارتند از:

۱. اختلافات سیاسی اعضای بریکس می‌تواند مناسبات اقتصادی ایشان و روند رو به رشد بانک توسعه جدید را مخدوش نماید و این یکی از بزرگترین تهدیدها برای اعضای بریکس

1. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) 1992

2. Kyoto Protocol 1997

3. Paris Agreement 2015

4. New Development Bank (2022).

۵. برای آشنایی با پروژه‌های مذکور ر.ک: مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، بانک توسعه جدید: ساختار، کارکرد و چشم‌انداز عضویت ایران (دیپلماسی اقتصادی ایران)، پیشین، ۱۸-۱۶.

- و بانک توسعه جدید بریکس است؛ چنانکه در موضوع جنگ اوکراین مواضع متضاد اعضای بریکس مشهود است. همچنین در میان اعضای بریکس عدم توافقی فرهنگی و بعضاً رقابت اقتصادی نیز دیده می‌شود^۱ و این نیز، البته در حدی کمتر، تمامیت بریکس و نهادهای آن، به ویژه بانک توسعه جدید، را تهدید می‌نماید. این امر به ویژه از آن جهت آینده بریکس را در هاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد که رفع این اختلافات، لاقلاً تا مدت طولانی، امری مبهم و غیرواقع‌بینانه به نظر می‌رسد. بدیهی است که تفاوت در نگرش اقتصادی در بسیاری از موارد تعارض منافع اقتصادی را در حوزه راهبردها و سیاست‌های اقتصاد سیاسی در سطح بین‌المللی موجب گردیده و مانع وفاق اولیه مورد نظر برای تثبیت و توسعه نهادی نهادهای مرتبط با بریکس از جمله بانک توسعه جدید بریکس می‌باشد.
۲. علی‌رغم تلاش‌های بانک توسعه جدید بریکس و سایر اقدامات اعضا، همچنان، حتی در ارتباط با خود کشورهای عضو بریکس، حاکمیت نظام پولی برتون وودز و هژمونی دلار مشهود بوده و بخش عمده‌ی منابع و ظرفیت سیاسی و فنی آن را در بر می‌گیرد^۲. اگر چه بخشی از این امر ناشی از فرآیند تدریجی اصلاح ساختاری مورد نظر است؛ ولی بخشی از آن نیز ناشی از رویکرد محافظه‌کارانه برخی اعضای بریکس در عدم اتخاذ رویه یکسان و اتخاذ مواضع متعارض، گاه همسو با نظم جهانی لیبرال و گاه همسو با بریکس، می‌باشد. این در حالی است که مادامی که کشورهای بریکس در این زمینه رویه واحدی را اتخاذ ننمایند، تغییر در ساختار مالی و جهانی و تعدیل قدرت دلار در نظام پولی جهانی غیر ممکن به نظر می‌رسد و تحقق اهداف اساسی این بانک در هاله‌ای از ابهام قرار می‌گیرد؛ این ابهام به مثابه مانعی جدی در عملکرد سیاستگذاری و اجرایی بانک بوده و وصف پیش‌بینی‌پذیری و اصل شفافیت را در این نهاد مالی به‌طور جدی تضعیف می‌نماید.
۳. در مجموع فرآیند پیش‌بینی و شناسایی و همچنین اجرای استراتژی استفاده از ارزش‌های محلی در بانک توسعه جدید بریکس در سطح مطلوب نبوده است. در سطح پیش‌بینی و شناسایی، ماده ۲۴ موافقتنامه ضمیمه، در راستای اهداف اولیه این بانک مبنی بر تضعیف هژمونی دلار، تأمین مالی در قالب ارزش‌های محلی را پیش‌بینی و شناسایی نموده است؛ اما

1. Ibid.

2. Almeida and Roberto, op.cit.

این امر اختیاری و مشروط به وجود راهبردهای کافی اجتناب از عدم تطابق ارزش است. حتی مطابق مواد ۷ و ۹ موافقت نامه ضمیمه و ضمائم ۱ و ۲ آن ارزش مرجع و شاخص در تعریف، تقسیم و دریافت سرمایه اولیه دلار آمریکا بوده است.

در سطح اجرایی نیز اگرچه استراتژی استفاده از ارزش محلی در بانک توسعه جدید بریکس اجرایی شده است، ولی همچنان حتی در نظام پرداختی خود بانک حاکمیت دلار مشهود است؛ چنانکه از مجموع وام‌های پرداختی این بانک به اعضا، بخش عمده آن (حدود ۷۹ درصد)^۱ به صورت دلاری پرداخت گردیده است.

این همه خود به خوبی آشکار می‌نماید که بانک توسعه بریکس تا تحقق هدف استفاده از ارزشهای محلی در سطح فراگیر و جایگزینی آنها با دلار در تبادلات مالی بین‌المللی فاصله بسیار دارد و ارزیابی‌ها و باورهای غیرواقع‌بینانه در این زمینه با راهبردها و سیاست‌های مالی خود بانک نیز انطباق ندارد.

۴. پس از الحاق سه عضو جدید مصر، امارات متحده عربی و بنگلادش به بانک توسعه جدید بریکس، به شرحی که در سایت بانک مذکور آمده، هر یک از اعضای اولیه یک عضو در هیأت مدیره و یک عضو در شورای حکام داشته، ولی در خصوص سه عضو جدید اگر چه هر یک دارای یک عضو در شورای حکام هستند، ولی هر سه این کشورها مجموعاً یک عضو در هیأت مدیره دارند، که این امر می‌تواند تلاش برای سیطره اعضای اولیه در نظام تصمیم‌گیری بانک را القا نماید.^۲ همچنین این امر می‌تواند در ارزیابی سایر کشورها برای عضویت در این بانک تأثیر منفی نهاده و الحاق اعضا جدید را با دشواری همراه نماید. البته باید توجه نمود که مطابق بند e ماده ۷ موافقت نامه ضمیمه بانک توسعه جدید بریکس شورای حکام هر پنج سال یک بار به بررسی و بازبینی سرمایه و سهمیه اعضا اقدام می‌نماید.^۳ بدیهی است که در بازبینی مذکور بر مبنای شرایط موجود و تحولات رخ داده از منظر موقعیت اقتصادی و نقش کشورها در بانک اقدام می‌شود؛ در این میان اعضای جدید در سال ۲۰۲۱ به عضویت بانک در آمده اند؛ لذا به نظر می‌رسد هنوز

۱. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، همان.

۲. در این زمینه به سایت بانک توسعه جدید واقع در آدرس اینترنتی ذیل مراجعه نمایید:

<https://www.ndb.int/governance/boards/>

3. New Development Bank, op.cit.

برای ارزیابی نحوه عملکرد بانک نسبت به اعضای جدید زمان قطعی فرا نرسیده است و باید ارزیابی مذکور را به گذشت حداقل پنج سال از عضویت مذکور موکول نمود؛ البته در هر حال، به شرحی که در بند بعدی بدان می‌پردازیم، برخی اصلاحات ساختاری و حقوقی در موافقتنامه بانک ضروری است.

۵. مطابق ماده ۸ موافقت‌نامه ضمیمه بانک توسعه جدید بریکس در هر حال سه محدودیت اساسی به نفع اعضاء اولیه و مؤسس بانک توسعه جدید در زمینه افزایش سهمیه هر یک از اعضا جدید وجود دارد و افزایش سهمیه مذکور به هیچ وجه نباید به یکی از حالات ذیل بیانجامد:

- حق رأی مجموع اعضای مؤسس را به کمتر از ۵۵ درصد از مجموع حق رأی کاهش دهد؛

- حق رأی عضوی که وامی دریافت ننموده را بیش از ۲۰ درصد مجموع حق رأی نماید؛
- حق رأی یک عضو جدید و غیرمؤسس را بیش از هفت درصد مجموع حق رأی نماید.

در این میان، صرف نظر از محدودیت دوم، که بر مبنای عملکرد کشورها در بانک بوده و معقول و عادلانه می‌نماید، محدودیت‌های اول و سوم به نفع اعضای مؤسس، چشم‌انداز الحاق به این بانک را برای اعضای جدید تضعیف می‌نماید و در صورت الحاق نیز اعضای جدید از تمرکز فعالیت در بانک توسعه صرف نظر خواهند نمود؛ زیرا در هر حال سقف سهمیه و حق رأی ایشان، که مهمترین عامل در ارتقای نقش و جایگاه یک عضو در بانک تلقی می‌گردد، مانع از دستیابی به منافع عادلانه در قبال فعالیت مازاد سقف ذکر شده خواهد بود.

این چنین بانک توسعه جدید بریکس که برای تغییر وضع موجود و بی‌عدالتی در ساختار مدیریتی و نظام سهمیه در نهادهای مالی کنونی ایجاد گردید، خود به نوعی این رویه ناعادلانه را به نفع اعضاء مؤسس خویش و به ضرر اعضای جدید اتخاذ نموده است.

اینکه تصور شود این محدودیت‌ها تحت تأثیر بستر تاریخی اولیه در ایجاد گروه بریکس و نگرش اعضاء مؤسس آن مبنی بر تمرکز بر اعضای اولیه و تحکیم بریکس در سطح پنج عضو مذکور شکل گرفته نیز نمی‌تواند آن‌ها را توجیه پذیر نماید؛ زیرا محدودیت‌های مذکور خود با سیاست قابلیت عضویت فراگیر موضوع ماده ۲ موافقت‌نامه اصلی و بند «ب» ماده ۵ موافقت‌نامه ضمیمه، که مقرر می‌دارند هر یک از اعضای سازمان ملل متحد می‌توانند به عضویت بانک توسعه جدید درآیند، در تعارض می‌باشد.

این چنین، اگر چه در عملکرد موفق بانک توسعه جدید بریکس تردیدی وجود ندارد؛ اما ساختار و تمرکز اولیه بانک بر پنج عضو مؤسس آن، بستر و قلمروی محدودی را فراهم نموده، که عملکرد موفق بانک در این قلمرو و در راستای منافع اعضای اولیه بوده است. در این میان طراحی و مدیریت ساختار بانک نیز بین اعضای مذکور متناسب و عادلانه به نظر می‌رسد.

این همه در حالی است که در ارتباط با سه عضو جدید الحاقی در سال ۲۰۲۱ و چشم‌انداز الحاق اعضای جدید گروه بریکس و یا سایر کشورها به این بانک، موافقت‌نامه اصلی بانک و موافقت‌نامه ضمیمه آن و همچنین رویه اجرایی بانک در تعیین اعضای هیأت مدیره از کشورهای عضو، از منظر نظام سهمیه و ساختار مدیریتی، برای اعضای جدید محدودیت‌های چندی را ایجاد نموده، که مانع از دستیابی ایشان به نقش و جایگاه قابل توجه در این بانک می‌باشد؛ به این نحو که:

- در حال حاضر سه عضو جدید مجموعاً یک عضو در هیأت مدیره بانک دارند،
- در ساختار مذکور با هر تعداد اعضاء همچنان ۵۵ درصد نظام سهمیه و حق رأی در انحصار اعضاء مؤسس باقی خواهد ماند؛
- و در هر حال و با هر سطحی از فعالیت هیچ یک از اعضای جدید بیش از هفت درصد مجموع حق رأی را نخواهند داشت.

بر این اساس رویه بانک در قبال اعضای جدید ناعادلانه بوده، و مادامی که محدودیت‌های ناعادلانه فوق اصلاح و تغییر نیابد، نمی‌توان افق روشنی برای تمرکز فعالیت بانکی فراملی اعضای جدید یا کشورهای متقاضی عضویت، در حوزه تأمین مالی و مساعدت‌های فنی زیرساخت‌های توسعه محور و پروژه‌های توسعه پایدار، در این بانک متصور شد.

۲. ساختار نظام تحریم مالی ایران و موانع تحریمی ناشی از آن

در اینجا نخست با ساختار نظام تحریم‌ها و محدودیت‌های مالی ایران پرداخته و سپس به شناسایی موانع تحریمی بانکی در این زمینه می‌پردازیم:

۲-۱. ساختار نظام تحریم‌ها و محدودیت‌های مالی ایران

مرجع وضع تحریم‌های اعمال شده مالی و بانکی علیه کشورمان، غالباً شورای امنیت سازمان

ملل، اتحادیه اروپا و کشور ایالات متحده آمریکا می‌باشند. به علاوه گروه ویژه اقدام مالی موسوم به اف‌ای تی اف^۱ نیز با قرارداد ایران در لیست کشورهای غیرهمکار برخی محدودیت‌ها برای کشورمان ایجاد نموده است. در ذیل به تبیین و تحلیل این موارد می‌پردازیم:

۲-۱-۱. تحریم‌های موثر بر نظام مالی ایران

قطعه‌نامه‌های تحریمی شورای امنیت سازمان ملل علیه کشورمان شامل قطعه‌نامه ۱۶۹۶ و ۱۷۳۷ در سال ۲۰۰۶، قطعه‌نامه ۱۷۴۷ در سال ۲۰۰۷، قطعه‌نامه ۱۸۰۳ در سال ۲۰۰۸ و در نهایت قطعه‌نامه ۱۹۲۹ در سال ۲۰۰۹ بوده، که پس از توافق برجام با صدور قطعه‌نامه ۲۲۳۱ در ۲۰ جولای ۲۰۱۵ و مطابق بندهای ۵ تا ۹ این قطعه‌نامه اجرای آنها متوقف گردید.

مقررات تحریمی اتحادیه اروپا علیه ایران پس از قطعه‌نامه ۱۷۳۷ شورای امنیت سازمان ملل متحد حد فاصل سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۲ وضع و پیش‌بینی گردید. مقرره شماره ۴۲۳ شورای اروپا مورخ ۱۹ آوریل ۲۰۰۷ با عنوان «اقدامات محدودکننده در ارتباط با ایران»^۲، تصمیم شورای اروپا راجع به «اقدامات محدودکننده علیه ایران و لغو مواضع مشترک تصمیم شماره ۱۴۰ مورخ ۲۰۰۷» مورخ ۲۶ جولای ۲۰۱۰^۳، تصمیم مورخ ۲۳ ژانویه ۲۰۱۲ شورای اتحادیه اروپا^۴ با عنوان «تصمیم اصلاحی نسبت به مقرره شماره ۴۱۳ مورخ ۲۰۱۰ شورای اروپا راجع به اقدامات محدودکننده علیه ایران»^۵، تصمیم مورخ ۱۵ مارس ۲۰۱۲ شورای اتحادیه اروپا مبنی بر قطع دسترسی بانک‌های ایران به سامانه سوئیفت^۶، مقرره شماره ۲۶۷ مورخ ۲۳ مارس ۲۰۱۲ میلادی شورای اروپا با عنوان

1. The Financial Action Task Force (FATF)

2. REGULATIONS COUNCIL REGULATION (EC) No 423/2007 of 19 April 2007 concerning restrictive measures against Iran. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R042>

3. Council Decision of 26 July 2010 concerning restrictive measures against Iran and repealing Common Position 2007/140/CFSP. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0413>

4. COUNCIL DECISION 2012/35/CFSP of 23 January 2012 amending Decision 2010/413/CFSP concerning restrictive measures against Iran. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:019:0022:0030:EN:PDF>

5. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Brussels, 15 March 2012, 7538/12, PRESSE 104, Council elaborates EU sanctions against Iran. Available at:

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-ir/dv/council_sanctions_15mar/council_sanctions_15march.pdf

«اقدامات محدودکننده علیه ایران و لغو مقرره شماره ۹۶۱ مورخ ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا»^۱ و تصمیم شماره ۶۳۵ شورای اروپا با عنوان «تصمیم اصلاحی تصمیم شماره ۴۱۳ مورخ ۲۰۱۰ شورای اروپا در ارتباط با اقدامات محدودکننده علیه ایران»^۲ مقررات تحریمی اتحادیه اروپا علیه ایران بوده‌اند. شورای اتحادیه اروپا چند ماه پس از امضای برجام و قبل از آغاز موعد اجرای آن و در راستای اجرایی نمودن آن در تاریخ ۱۸ اکتبر ۲۰۱۵، مقرره شماره ۱۸۶۱۳، مقرره شماره ۱۸۶۱۴، تصمیم اجرایی شماره ۱۸۶۳۵ را برای لغو تحریم‌های قبلی تصویب و اتخاذ نمود.

تحریم مالی، به عنوان یکی از اشکال اصلی تحریم^۳، در دو سطح سرزمینی یا اولیه و فراسرزمینی یا ثانویه علیه کشورمان اعمال گردیده‌اند. تحریم‌های سرزمینی به تحریم‌هایی گفته می‌شود که توسط یک دولت به منظور اداره سرزمینی که بر آن صلاحیت حکمرانی دارد طراحی و وضع و در محدوده آن سرزمین اجراء می‌گردد. در مقابل تحریم‌های فراسرزمینی تحریم‌هایی است که، فراتر از صلاحیت عادی و سرزمینی یک کشور و قلمرو حاکمیت آن، اصولاً نسبت به اتباع سایر کشورها و گاه سایر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی وضع، طراحی و اجرا گردیده و دارای اثر فراسرزمینی است. بر مبنای قلمرو سرزمینی صلاحیت تقنینی کشورها قوانین تحریمی نیز در همین چارچوب در یک محدوده سرزمینی، طراحی و وضع شده و نهایتاً به مرحله اجرا در می‌آیند؛ بنابراین اصل بر سرزمینی بودن تحریم است و فراسرزمینی بودن آن استثنایی است.^۴

1. Council Regulation (EU) No 267/2012 of 23 March 2012 concerning restrictive measures against Iran and repealing Regulation (EU) No 961/2010. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:088:0001:0112:en:PDF>

2. Council Decision 2012/635/CFSP of 15 October 2012 amending Decision 2010/413/CFSP concerning restrictive measures against Iran . Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:282:0058:0069:EN:PDF>

3. Council Regulation (EU) 2015/1861 of 18 October 2015 amending Regulation (EU) No 267/2012 concerning restrictive measures against Iran. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R1861>

4. Council Implementing Regulation (EU) 2015/1862 of 18 October 2015 implementing Regulation (EU) No 267/2012 concerning restrictive measures against Iran. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R1862>

5. Council Decision (CFSP) 2015/1863 of 18 October 2015 amending Decision 2010/413/CFSP concerning restrictive measures against Iran. Available at:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015D1863>

۶. کازرونی، اصغرپور و خضری (۱۳۹۵).

۷. رضوی (۱۴۰۱).

از تحریم‌های سرزمینی به تحریم‌های اولیه و از تحریم‌های فراسرزمینی به تحریم‌های ثانویه تعبیر می‌گردد.^۱

پس از بیانیه الجزایر، که به لغو تحریم‌های قبلی منتهی گردید، دستور اجرایی ۱۲۹۵۹ با عنوان «ممنوع نمودن معاملات خاص در ارتباط با ایران»^۲ ۱۹۹۵، دستور اجرایی شماره ۱۳۲۲۴ مورخ ۲۳ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی با عنوان «مسدود کردن اموال و ممنوع نمودن معاملات با اشخاصی که مرتکب، یا تهدید به ارتکاب یا حامی تروریسم هستند»^۳، دستور اجرایی شماره ۱۳۳۸۲ مورخ ۲۸ ژوئن ۲۰۰۵ میلادی با عنوان «مسدود کردن اموال اشاعه تسلیحات کشتار جمعی و حامیان آنها»^۴، اعمال بخش ۳۱۱ قانون اتحاد و تقویت آمریکا با ابزارهای مناسب ضروری برای جلوگیری و منع تروریسم مصوب ۲۰۰۱ موسوم به قانون پاتریوت ایالات متحده آمریکا^۵ در سال ۲۰۱۱، که منجر به منع حساب‌های واسطه و قطع دسترسی به دلار برای بانک‌های ایران گردید و دستور اجرایی شماره ۱۳۵۹۹ مورخ ۵ فوریه ۲۰۱۲ با عنوان «مسدود نمودن اموال دولت ایران و مؤسسات مالی ایرانی»^۶، تحریم‌های سرزمینی آمریکا در دوره قبل از برجام علیه ایران هستند.

یکی از مهمترین قوانین آمریکا که به اعمال تحریم‌های فراسرزمینی علیه کشورمان پرداخت «قانون جامع تحریم‌ها، پاسخگویی و عدم سرمایه‌گذاری ایران» موسوم به سیسادا^۷ بود. در این قانون تحریم‌های مالی و بانکی چندی از یک سو نسبت به بانک‌ها و مؤسسات مالی ایرانی و از سوی دیگر نسبت به بانک‌ها و مؤسسات مالی که در ارتباط با امور تحریمی موضوع قانون

۱. پیری و سهرابی (۱۳۹۹) و حدادی (۱۳۸۲).

2. Executive Order 12959—Prohibiting Certain Transactions With Respect to Iran, May 6, 1995. Available at:

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-1995-05-15/pdf/WCPD-1995-05-15-Pg784.pdf>

3. Executive Order 13224 (E.O. 13224), “Blocking Property and Prohibiting Transactions With Persons Who Commit, Threaten To Commit, or Support Terrorism” On September 23, 2001.

4. Executive Order 13382—Blocking Property of Weapons of Mass Destruction Proliferators and Their Supporters, June 28, 2005. Available at:

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-2005-07-04/pdf/WCPD-2005-07-04-Pg1084.pdf>

5. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001. Available at:

https://www.dni.gov/files/NCSC/documents/Regulations/Patriot_Act_PL_107-56.pdf

6. Executive Order 13599—Blocking Property of the Government of Iran and Iranian Financial Institutions February 5, 2012. Available at:

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2012-02-08/pdf/2012-3097.pdf>

7. Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of 2010 (CISADA)

فعالیتی را صورت دهند وضع گردید. همچنین در اواخر سال ۲۰۱۱ میلادی در روند اقدامات تحریمی مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران پس از آنکه نمایندگان کنگره آمریکا و مقامات اروپایی به این باور رسیدند که قطع درآمدهای نفتی ایران برای تغییر در سیاست‌های ایران ضروری است تحریم خرید نفت خام ایران و قطع دسترسی ایران به درآمدهای نفتی خود را در دستور کار قرار دادند.^۱ اختصاص بخش ۱۲۴۵ قانون اختیارات دفاع ملی برای سال مالی در سال ۲۰۱۲ میلادی مصوب ۳۱ دسامبر ۲۰۱۲ به تحریم‌های ایران در این حوزه اقدامی بود که کنگره آمریکا به این منظور صورت داد. مطابق عنوان این بخش یعنی «اعمال تحریم در ارتباط با بخش مالی ایران»^۲ موضوع اصلی آن تحریم‌های مالی و بانکی می‌باشد. پس از آن قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه ۲۰۱۲ میلادی^۳ تصویب گردید. در ۳۰ جولای سال ۲۰۱۲ اقدام تحریمی دیگری نیز در حوزه تحریم‌های مالی و بانکی به عمل آمد و آن دستور اجرایی شماره ۱۳۶۲۲ با عنوان «اعطاء اختیار برای تحریم‌های بیشتر در ارتباط با ایران»^۴ بود. پس از آن در ارتباط با قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه دستور اجرایی شماره ۱۳۶۲۸ مورخ ۹ اکتبر ۲۰۱۲ میلادی با عنوان «اعطاء اختیار اجرای برخی تحریم‌های خاص مندرج در قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه ۲۰۱۲ میلادی»^۵ با ارجاع به قوانین تحریمی همچون قانون اخیر و قانون تحریم ایران و لیبی و قانون سسادا مقررات تحریمی از جمله تحریم بانکی را پیش‌بینی نموده است.^۶ قانون آزادی و مقابله با اشاعه تسلیحات ایران مصوب ۲۰۱۲ میلادی^۷، آخرین قانونی است

۱. رضوی، پیشین.

2. National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012, 31 December 2011. Available at:

<https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/1540/text>

3. IMPOSITION OF SANCTIONS WITH RESPECT TO THE FINANCIAL SECTOR OF IRAN

4. Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012. Available at:

<https://www.congress.gov/112/plaws/publ158/PLAW-112publ158.pdf>

5. Executive Order 13622—Authorizing Additional Sanctions With Respect to Iran July 30, 2012. Available at:

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201200607/pdf/DCPD-201200607.pdf>

6. Executive Order 13628—Authorizing the Implementation of Certain Sanctions Set Forth in the Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012 and Additional Sanctions With Respect to Iran October 9, 2012. Available at:

[pdf.201200607-pdfs/DCPD/201200607-https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD](https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201200607/pdf/DCPD-201200607.pdf)

۷. پزشکی و عسگرخانی و عطاشنه، پیشین.

8. Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012. Available at:

<https://2009-2017.state.gov/documents/organization/204023.pdf>

که کنگره آمریکا در زمینه تحریم‌های فراسرزمینی ایران، از جمله در حوزه مالی و بانکی، قبل از برجام تصویب نمود.

پس از توافق برجام و در راستای اجرای تعهد ایالات متحده آمریکا مبنی بر لغو تحریم‌های فراسرزمینی یا ثانویه علیه ایران در تاریخ ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶ دستور اجرایی ۱۳۷۱۶ صادر گردید^۱، که مطابق آن دستورهای اجرایی سابق آمریکا علیه ایران خاتمه یافت و در ارتباط با قوانین تحریمی ایالات متحده آمریکا علیه ایران نیز معافیت موقت ایجاد گردید^۲.

پس از پیروزی دونالد ترامپ در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا و بی‌نتیجه ماندن اقدامات وی برای تغییر برجام، در نهایت در تاریخ ۸ می ۲۰۱۸ با صدور و اعلام «یادداشت امنیت ملی ریاست جمهوری» شماره ۱۱۳ ایالات متحده آمریکا رسماً از برجام خارج گردید. در تاریخ ۶ آگوست ۲۰۱۸ نیز، دستور العمل اجرایی ۱۳۸۴۶ با عنوان «اعمال مجدد تحریم‌های خاص در ارتباط با ایران»^۴ صادر، که مطابق بند «ب» بخش ۹ آن دستور اجرایی ۱۳۷۱۶ لغو و متعاقب آن تمامی تحریم‌های لغو شده طبق آن مجدداً اعمال گردید. از آن تاریخ به بعد ایالات متحده آمریکا به صرف خروج از برجام بسنده ننمود و سیاست فشار حداکثری را ادامه داد و در این راستا تحریم‌های جدیدی در ابعاد مختلف از جمله امور مالی و بانکی علیه ایران وضع نمود^۵.

1. Executive Order 13716—Revocation of Executive Orders 13574, 13590, 13622, and 13645 With Respect to Iran, Amendment of Executive Order 13628 With Respect to Iran, and Provision of Implementation Authorities for Aspects of Certain Statutory Sanctions Outside the Scope of U.S. Commitments Under the Joint Comprehensive Plan of Action of July 14, 2015, January 16, 2016. Available at: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201600020/pdf/DCPD-201600020.pdf>

۲. رضوی، پیشین.

3. National Security Presidential Memorandum-11 On May 8, 2018.

در این زمینه به آدرس اینترنتی ذیل متعلق به دولت آمریکا مراجعه نمایید:
<https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/iran-sanctions/may-2018-guidance-on-reimposing-certain-sanctions-with-respect-to-iran>

4. Executive Order 13846—Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran August 6, 2018. Available at:
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-201800524/pdf/DCPD-201800524.pdf>

۵. مهمترین موارد در ارتباط با امور مالی و بانکی عبارتند از:

دستور اجرایی ۱۳۸۷۱ مورخ ۸ می ۲۰۱۹ با عنوان «اعمال تحریم در ارتباط با بخشهای آهن، فولاد، آلومینیوم و مس ایران»؛ دستور اجرایی ۱۳۹۰۲ مورخ ۱۰ ژانویه ۲۰۲۰ با عنوان «اعمال تحریم‌ها در ارتباط با بخشهای اضافی ایران».

۲-۱-۲. محدودیت‌های موثر بر نظام مالی ایران

بر مبنای قرار گرفتن ایران به همراه دو کشور کره شمالی و میانمار در لیست مناطق دارای ریسک بالای پولشویی و تأمین مالی تروریسم موسوم به لیست سیاه به عنوان کشورهای غیرهمکار توسط گروه ویژه اقدام مالی^۱، امروزه محدودیت‌های مرتبط با گروه مذکور نیز، از موانع جدی فعالیت فرامرزی شبکه مالی و بانکی کشورمان تلقی می‌گردد.

مبانی الزام‌آور بودن توصیه‌ها و استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی علاوه بر حقوق بین‌المللی عرفی و ماهیت حقوق بشری هنجارهای آن، که با صلح و امنیت مرتبط است، از یک سو، مطابق دیدگاه اتخاذی توسط خود گروه ویژه، تلقی آنها به عنوان استانداردهای ضروری و مشترک بین‌المللی و ضرورت اجتناب ناپذیر به کارگیری آنها از این منظر^۲ و از سوی دیگر قطعنامه‌های متعدد شورای امنیت سازمان ملل متحد همچون قطعنامه شماره ۱۳۷۷ مورخ ۱۲ نوامبر ۲۰۰۱^۳ و قطعنامه شماره ۱۳۷۳ مورخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱^۴ و همچنین قطعنامه شماره ۱۶۱۷ مورخ ۲۰۰۵^۵ می‌باشد؛ اسنادی که مطابق ماده ۴۸ منشور ملل متحد معتبر و لازم الاجرا هستند^۶. به علاوه قطعنامه شماره ۲۶۲۵ مجمع عمومی مصوب ۱۹۷۰، که همه دولت‌ها را به صورت آمرانه از سازمان دهی یا مساعدت به ارتکاب اعمال تروریستی در کشورهای دیگر منع می‌نماید، «برنامه جهانی مبارزه علیه پولشویی» سازمان ملل متحد^۷، کنوانسیون‌های بین‌المللی متعدد همچون کنوانسیون ممانعت و مجازات تروریسم ۱۹۳۷ و کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم ۱۹۹۹ میلادی،

۱. در این زمینه به سایت گروه ویژه اقدام مالی واقع در آدرس اینترنتی ذیل مراجعه نمایید:

<https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html>

2. The Financial Action Task Force (2023).

3. Resolution 1377 Adopted by the Security Council at its 4413th meeting, on 12 November 2001. Available at:

[https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F1377\(2001\)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False](https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F1377(2001)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False)

4. Resolution 1373 Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001. Available at:

https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf

5. Resolution 1617 (2005) Adopted by the Security Council at its 5244th meeting, on 29 July 2005. Available at:

[https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F1617%2520\(2005\)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False](https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F1617%2520(2005)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False)

۶. حبیب‌اللهی (۱۴۰۲).

7. The UN Global Program against Money Laundering

همکاری جامع و فراگیر سازمان‌های بین‌المللی مهم بانکی و مالی همچون صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی با گروه ویژه و افزودن توصیه‌های آن به لیست استانداردها و کدهای مربوط به کار عملیاتی نهادهای مالی مذکور و حتی ابلاغ توصیه‌های گروه ویژه به عنوان استانداردهای جهانی جهت انطباق کشورهای عضو با آن و در نهایت استقبال بیش از ۲۰۰ کشور (۳۹ کشور در گروه اصلی و ۱۴۱ کشور در ۹ نهاد منطقه‌ای گروه ویژه)^۲ همگی دلالت بر پذیرش فراگیر و نهادینه شدن توصیه‌های گروه ویژه به عنوان قواعد حقوق بین‌الملل دارد^۳؛ آن هم در سطح هنجارهای اساسی حقوقی بشری^۴. این چنین دیدگاه‌هایی که همکاری و عضویت در گروه مذکور را با لحاظ ارزیابی و هوشیاری نسبت به پیامدهای ناخواسته آن می‌دانند، بر عدم قابلیت تقابل با این جریان بین‌المللی، در وضع موجود، اذعان داشته و در نهایت ارزیابی‌ها و اقدامات را در بستر هموارسازی الحاق به گروه مذکور با رویکرد مطلوب می‌دانند و نه اینکه قائل بر عدم الحاق باشند^۵. بنابراین باید اذعان نمود امروزه ماهیت الزام‌آور و التزام فراگیر و جهانی کشورها در اعمال توصیه‌ها و استانداردهای گروه ویژه، فراتر از تلقی آنها به عنوان حقوق نرم^۶، و به موازات آن، ریشه در قطعنامه‌های الزام‌آور شورای امنیت سازمان ملل و سایر منابع الزام‌آور حقوق بین‌الملل عمومی داشته و، صرف نظر از ارزیابی ماهیتی این توصیه‌ها و آثاری که می‌تواند در کشورهای مختلف داشته باشد، تردیدی در وصف الزام‌آور آنها باقی نمی‌ماند.

در این میان قلمرو وسیع این الزامات موجب تثبیت آنها در سطوح مختلف عملیات مالی و بانکی بین‌المللی شده است؛ تا حدی که باید اذعان نمود ارتباطات رسمی بانکی با شبکه بانکی بین‌المللی با پذیرش الزامات این گروه ملازمه دارد؛ البته این همه به منزله توجیه پذیرش فراگیر و در تمامی سطوح و تبعیت بی‌چون و چرا و مطلق از این الزامات نمی‌باشد. به اعتقاد نگارندگان باید حد فاصل دیدگاه‌های مخالفت کلی الحاق و همکاری با گروه ویژه اقدام مالی

۱. همان.

2. FATF-Style Regional Bodies (FSRBs)

۳. برای مطالعه پیرامون تعداد اعضاء گروه ویژه اقدام مالی و نحوه عضویت ایشان به سایت گروه مذکور واقع در آدرس اینترنتی ذیل مراجعه نمایید:

<https://www.fatf-gafi.org/en/countries.html>

۴. همان.

۵. فیضی و آهنگری (۱۳۹۸).

6. Ghoshray (2015) and De Vido (2019).

و دیدگاهی که قائل بر پذیرش مطلق آن می‌باشند، ضمن اذعان بر ضرورت الحاق و جلوگیری از فرافکنی در آثار الحاق به آن و کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی الزام‌آور مرتبط با مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، با رویکردی محتاطانه عمل گردد؛ به‌گونه‌ای که در مرحله الحاق از ظرفیت‌های موجود برای تأمین مصالح ملی در قالب اعمال حق رزرو یا حق شرط جهت کاهش و تعدیل تعهدات معاهداتی کشور استفاده گردد؛ چنانکه در ارتباط با کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم با وجود سکوت کنوانسیون نسبت به حق شرط جز در ارتباط با نحوه حل و فصل اختلاف موضوع ماده ۲۴، بر مبنای اصل جواز حق شرط موضوع ماده ۱۹ کنوانسیون وین در حقوق معاهدات بیش از ۵۰ کشور، از جمله برخی کشورهای اسلامی، با اعمال حق رزرو و به صورت مشروط به کنوانسیون مذکور ملحق گردیده‌اند؛ ظرفیتی که برای حفظ منافع ملی جمهوری اسلامی ایران نیز در الحاق به این کنوانسیون فراهم است.

اقدام دیگر برای اتخاذ رویکرد محتاطانه آن است که در مقام اجرای الزامات گروه ویژه اقدام مالی و کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، با لحاظ مصالح ملی اقدام و روشی تعدیل شده و واقع‌بینانه اجرایی گردد؛ به این نحو که، با استفاده از اختیارات و صلاحیدهای اعطایی کنوانسیون‌های مورد اشاره جهت تأمین منافع اساسی و امنیت ملی و نیز ظرفیت‌های تفسیری نحوه اجرای کنوانسیون با مقتضیات و شرایط کشور منطبق گردد و به صورت تبعیت مطلق که مورد انتظار بر اساس رویه مورد انتظار کارگروه ویژه اقدام مالی نیست در نیاید چنان که عملکرد کشورهای همکار نیز چنین نبوده است.

۲-۲. شناسایی موانع تحریمی بانکی ایران

به شرحی که ذکر گردید مقررات تحریمی اجرایی علیه کشورمان، بر مبنای توقف اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل و مصوبات اتحادیه اروپا، عمدتاً مربوط به آثار تحریم‌های مالی و بانکی ایالات متحده آمریکا علیه ایران می‌باشد. در نهایت در سال‌های اخیر برخی موانع و محدودیت‌های بانکی و مالی با توجیه عدم همکاری با گروه ویژه اقدام مالی و عدم الحاق به آن ایجاد گردیده است. به این نحو که بر مبنای آنکه در مقدمه قطعنامه ۱۸۰۳ شورای امنیت سازمان ملل و همچنین مقدمه قطعنامه ۱۹۲۹ شورای مذکور از اصول راهنمای گروه ویژه اقدام مالی در اجرای تعهدات مالی کشورها، وفق قطعنامه‌های مرتبط قبلی سازمان ملل یعنی قطعنامه ۱۷۳۷

و ۱۸۰۳ سخن به میان آمده است و همچنین با لحاظ اینکه مطابق بخش ۳۱۱ قانون پاتریوت با عنوان «اقدامات خاص برای قلمرو، مؤسسات مالی یا تراکنش‌های بین‌المللی اصلی نگرانی پولشویی» که با الحاق بخش ۵۳۱۸۸ اصلاح و به شکل کنونی درآمد، وزارت خزانه داری آمریکا اختیار یافت که قلمرو، مؤسسات و تراکنش‌های بانکی بین‌المللی مورد نظر را مشمول وضعیت نگرانی پولشویی قرار دهد. در این راستا «شبکه اجرایی جرایم مالی» زیر نظر وزارت مذکور در تاریخ ۲۵ نوامبر ۲۰۱۱، طی اطلاعیه شماره ۷۲۷۵۶ با عنوان «کشف اینکه جمهوری اسلامی ایران منطقه اصلی نگرانی پولشویی است»، رسماً ایران را منطقه اصلی نگرانی پولشویی اعلام و پس از آن در تاریخ ۲۸ نوامبر ۲۰۱۱ با «اطلاعیه قاعده گذاری پیشنهادی» با اعمال تحریم‌ها، به تبع کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی ایرانی از جمله بانک مرکزی از دسترسی به حساب‌های واسط و دلار آمریکا محروم گردیدند. این چنین باید مانع مهم دیگر در حوزه مالی و بانکی را مانع مرتبط با اعلام ایران به عنوان منطقه اصلی پولشویی، که عدم همکاری کامل و عدم الحاق کشورمان به گروه ویژه اقدام مالی در آن نقش مهمی دارد، دانست؛ مانعی که بیش از آنکه ریشه در تحریم‌های اعمال شده داشته باشد با مسأله همکاری ایران به گروه مذکور مرتبط است.

در مجموع بر مبنای مطالعه به عمل آمده مقررات تحریمی اعمال شده علیه کشورمان و آثار ناشی از آن موانع تحریمی و دیگر محدودیت‌های بانکی به شرح ذیل است:

۱. محدودیت و عدم دسترسی به دلار آمریکا به عنوان ارز مرجع بین‌المللی.
۲. عدم امکان ارتباطات بانکی و مالی با مؤسسات مالی و بانکی آمریکا که بخش عمده شبکه مالی بین‌المللی را در دست دارند.
۳. عدم امکان ارتباطات بانکی و مالی با مؤسسات مالی و بانکی اروپا و سایر کشورها.
۴. منع یا محدودیت فعالیت شعب بانک‌های ایرانی در خارج از کشور.
۵. منع یا محدودیت فعالیت شعب بانک‌های خارجی در ایران.
۶. منع دسترسی به سوئیف.
۷. عدم امکان هرگونه تراکنش بانکی بین‌المللی با سایر کشورها به واسطه سطح بالای تبعیت مؤسسات مالی و بانکی از قوانین تحریمی آمریکا و شمول تدابیر گروه اقدام ویژه بر ایران.
۸. عدم امکان افتتاح و استفاده از حساب جاری یا کارگزاری قابل پرداخت به نفع هر یک از اتباع ایران و نهادهای دولتی و غیردولتی ایرانی یا اعمال محدودیت جدی در این خصوص.

۹. عدم امکان استفاده از حساب‌ها و اشخاص واسط در سطح مطلوب و مورد نیاز.
 ۱۰. قطع ارتباط بانکی بانک‌ها و مؤسسات مالی ایرانی با شبکه بانکی بین‌المللی.
 ۱۱. منع امکان انجام پرداخت‌های بانکی دوربرگردان برای اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی
- این چنین، بر مبنای موانع و محدودیت‌های مذکور، و مبانی تحریم در نظام تحریم‌های بین‌المللی عملاً هدف سیاست‌ها و مصوبات تحریمی ایالات متحده آمریکا علیه کشورمان در حوزه مالی و بانکی، ایجاد فشار شدید اقتصادی با قطع کامل ارتباط شبکه مالی و بانکی ایران با شبکه بین‌المللی و در واقع امر نوعی محاصره اقتصادی و مالی است؛ زیرا بدون ارتباطات مالی و بانکی انجام هرگونه فعالیت اقتصادی و تجاری و حتی خرید کالاها و اقلام اساسی مورد نیاز با مشکلات و موانع سخت مواجه می‌شود. پس این سطح تحریم، بیش از آنکه دولت ایران را نشانه رفته باشد، مردم ایران و شهروندان عادی را تحت فشار قرار می‌دهد. بدیهی است که این روش، روشی ناعادلانه و نادیده انگاشتن حقوق و آزادی‌های اساسی بشر می‌باشد. آثار سوء تحریم در تأمین دارو و کالاهای سلامت، مرگ کودکان پروانه‌ای و بیماران خاص در سال‌های متوالی، از آغاز تحریم تا به امروز، به وضوح می‌رساند که با قطع ارتباطات بانکی و مالی کشور معافیت‌ها و استثنائات مندرج در مقررات تحریمی همچون قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه مصوب ۲۰۱۲ میلادی در زمینه «خرید دارو، غذا و کالاهای پزشکی از سایر کشورها» در عمل محقق نخواهد گردید.

۳. امکان سنجی بانک توسعه جدید بریکس در رفع موانع تحریمی بانکی ایران

چنانکه پیش از این ذکر گردید مطابق نتیجه پژوهش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس بانک توسعه بریکس رقیبی جدی برای جایگزین شدن با صندوق بین‌المللی پول در میان اعضای بریکس دانسته شده و جمهوری اسلامی ایران به دلیل قرار داشتن تحت تحریم‌های ظالمانه برای دریافت وام از نهادهای مالی وابسته به غرب با مشکلات اساسی مواجه است.^۱

نتایج پژوهش اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران، بر عملکرد مثبت بانک در اعطای تسهیلات به اعضا و ایفاء نقش توسعه محور و همچنین توسعه همگرایی بین اعضا تأکید دارد؛^۲

۱. دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی) مرکز پژوهش‌های مجلس، پیشین.

۲. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، پیشین.

با وجود این پژوهش مذکور به درستی عضویت و همکاری کشورمان با بانک مذکور را به واسطه دشواری دستیابی به منابع آن، که غالباً با استفاده از ارز دلار می باشد، بر اثر تحریم های مالی و بانکی آمریکا را در هاله ای ابهام و دارای موانع و محدودیت های جدی می دارند. اما با وجود این همه باز هم الحاق به این بانک و ساز و کار ترتیبات ذخیره احتیاطی در مقایسه با الحاق به سایر ساز و کارهای بریکس و حتی الحاق به خود گروه بریکس مرجح و ممتاز دانسته شده است.^۱

در پژوهش دیگری که نهاد مذکور اختصاصاً در این زمینه صورت داده و منتشر نموده ضمن بیان الزامات عضویت کشورها در بانک مذکور در مجموع چشم انداز عضویت ایران در این نهاد مالی با دو چالش و مانع اساسی مواجه دانسته شده است؛ نخست عدم قابلیت تحقق شروط و الزامات عضویت بانک، گاه به دلیل تحریم، گاه به دلیل نگرش های سیاسی منفی برخی نهادهای بین المللی همچون گروه ویژه اقدام مالی علیه کشورمان و گاه به دلیل سوء مدیریت اقتصادی و عمرانی در کشورمان؛ دیگر آنکه در ارتباط با سایر شرایط، علاوه بر پیش شرط های فنی و مالی که ذکر شد، مبنی بر حمایت یکی از اعضا از عضویت کشور متقاضی در بانک و توازن منطقه ای بر مبنای عدم حمایت مؤثر یکی از اعضا از عضویت کشورمان تا این تاریخ، و همچنین عضویت امارات و تقاضای عضویت پاکستان در همسایگی ایران قابلیت الحاق کشورمان به بانک مبهم و پیچیده می باشد^۲ در این پژوهش در نهایت در وضعیت موجود با اشاره به تحولات آن برهه تاریخی یعنی توافق مهم ایران با عربستان و آمریکا و به تبع فراهم شدن تدریجی شرایط برای طرح درخواست عضویت در بانک، تلاش برای این امر مطلوب و زمینه سازی برای آن بر عضویت در خود گروه بریکس مرجح دانسته شده است.^۳ بر همین اساس رئیس اتاق بازرگانی در نامه مورخ ۱ شهریور ۱۴۰۱ به رئیس جمهور با استناد به پژوهش مذکور پیشنهاد مشخص اتاق ایران به عنوان نماینده بخش خصوصی را، تقدم مذاکره برای عضویت در این بانک بر عضویت در گروه بریکس و مذاکره فشرده با چین و آفریقای جنوبی برای حمایت مؤثر از عضویت ایران اعلام نموده است.^۴

۱. همان.

۲. مرکز پژوهش های اتاق ایران، بانک توسعه جدید: ساختار، کارکرد و چشم انداز عضویت ایران (دیپلماسی اقتصادی ایران) (پیشین).

۳. همان.

۴. در این زمینه به سایت وابسته به اتاق ایران واقع در آدرس اینترنتی ذیل مراجعه نمایید:

پژوهش‌های فوق ضمن اذعان بر موانع و چالش‌های تحریمی در الحاق و همکاری ایران با بانک، در نهایت عضویت در بانک و همکاری با آن را برای کشورمان مرجح و مطلوب می‌دانند. با وجود مراتب فوق نگارندگان مطلوبیت الحاق به بانک را تابع برخی ملاحظات می‌دانند و اقدام بدون این ملاحظات و تأمین مقدمات مورد نیاز را کم فایده تلقی می‌کنند. به بیان دیگر بدون تحقق این ملاحظات و مقدمات، الحاق به بانک توسعه جدید بریکس تأثیر قابل توجهی در رفع موانع تحریمی مالی و بانکی نخواهد داشت؛ زیرا دلار آمریکا در تراکنش‌های این بانک اولویت داشته و بخش غالب را به خود اختصاص داده است، این در حالی است که مطابق نظام تحریمی اعمال شده آمریکا علیه ایران، کشورمان از دسترسی به دلار آمریکا محروم شده و این امر اقدامات بانکی را دشوار می‌کند؛ به ویژه آنکه اعضای بریکس نیز در قبال تحریم‌های ایران دارای مواضع متعارض هستند.

به علاوه بر مبنای التزام فراگیر و مؤکد اعضای بریکس در اعلامیه‌های سران بر رعایت ضوابط اف‌ای تی اف (بند ۲۷ اعلامیه ۲۰۱۵، بند ۶۲ اعلامیه ۲۰۱۶، بند ۳۳ اعلامیه ۲۰۲۱)، بانک توسعه جدید بریکس نمی‌تواند موانع ناشی از تدابیر گروه اقدام ویژه را نادیده بگیرد. بانک مذکور خود در سند «راهبرد مبارزه با فساد، مبارزه با کلاهبرداری و مبارزه با پولشویی»^۱ خویش، ضمن اتخاذ تعریف گروه ویژه اقدام مالی از پولشویی، به عنوان مبنای عمل در این زمینه در بند ۴-۱، توصیه‌ها و استانداردهای مورد نظر گروه ویژه اقدام مالی، همچون راهبرد سطح تحمل صفر در حوزه ریسک‌های مرتبط با تأمین مالی تروریسم و پولشویی موضوع بند ۴-۳ سند مذکور، در انطباق با پاراگراف ۱۵۲ کتاب راهنمای نظارت مبتنی بر ریسک گروه ویژه اقدام مالی^۲ راهبرد نظارت بر تراکنش‌های بانکی در بند ۴-۴ سند، در انطباق با پاراگراف‌های ۴۱، ۶۰ و ۹۱ کتاب راهنما^۳ همچنین در ارتباط با توصیه شماره ۱۰ گروه ویژه و نکات تفسیری آن^۴، و راهبرد گزارش تراکنش‌های مشکوک موضوع بند ۴-۵ سند، در انطباق با توصیه شماره ۲۰ گروه ویژه^۵ و... را منعکس نموده است.

<https://otaghiranonline.ir/news/67552/>

1. New Development Bank Anti-Corruption, Anti-Fraud and Anti-Money Laundering Policy. Available at: <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2019/12/Anti-Corruption-Anti-Fraud-and-Anti-Money-Laundering-Policy.pdf>

2. The Financial Action Task Force (FATF) (2021).

3. Ibid

4. The Financial Action Task Force (FATF) (2023).

5. Ibid.

همچنین بانک مذکور در شق نخست بند ۶-۴ این سند با عنوان «تبعیت از تحریم‌ها» صراحتاً خود را ملزم به تبعیت از رژیم‌های تحریم‌های بین‌المللی از جمله تحریم‌های تحمیل شده توسط سازمان ملل می‌داند. این امر، با لحاظ موانع تحریمی مالی و بانکی ناشی از مفاد مجموع بندهای ۷ و ۸ و ۱۴ قطعنامه شماره ۱۶۱۷ شورای امنیت سازمان ملل، که همگی بیانگر اهمیت ویژه اقدامات مبارزه با تروریسم و به ویژه تأمین مالی تروریسم، به شرح مندرج در توصیه‌های گروه ویژه و قابلیت اعمال سازوکارهای تحریمی در قبال تخطی از آن می‌باشد و همچنین الزامات نهادهای مالی بین‌المللی همچون بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در رعایت توصیه‌ها و استانداردهای گروه ویژه، می‌تواند مانع جدی در عضویت و یا همکاری کشورمان با بانک توسعه جدید بریکس باشد و ارتباطات بانکی با بانک مذکور را با دشواری همراه نماید. شایان توجه است که بانک مذکور در عمل فراتر از این هم رفته و در حالی که به لحاظ حقوقی این بانک الزامی به رعایت تحریم‌های ایالات متحده ندارد، اما در عمل به تحریم‌های اعمالی علیه روسیه پایبند بوده است.^۱ این امر با توجه به نقش روسیه، به عنوان یکی از اعضای مؤسس این بانک، قابلیت بهره‌وری کشورمان از منافع الحاق و عضویت در بانک را با تردید اساسی مواجه می‌نماید. همچنین، به شرحی که پیش از این ذکر گردید، رویه بانک در قبال اعضای جدید ناعادلانه بوده، و مادامی که محدودیت‌های ناعادلانه فوق اصلاح و تغییر نیابد، نمی‌توان افق روشنی برای تمرکز فعالیت بانکی فراملی مرتبط اعضای جدید یا کشورهای متقاضی عضویت در این بانک متصور شد. در این وضعیت از منظر قلمرو اقدام نیز افق روشنی برای فعالیت وسیع بانک به گونه‌ای که بتواند نقش مؤثری در موازی‌سازی ساختار پولی و مالی جهانی و رویکرد مقابله گرایانه با تحریم‌های مالی و بانکی ایفا نماید دیده نمی‌شود.

مراتب فوق، به منزله نفی کلی مزایا و فواید الحاق و همکاری با بانک برای کشورمان نمی‌باشد؛ بلکه همچنان باید اذعان نمود بانک مذکور، به عنوان مهمترین و موفق‌ترین نهاد مرتبط با بریکس، ظرفیت بسیار مطلوبی برای استقلال عملکرد ایران در حوزه سیاست خارجی اقتصادی داشته و می‌تواند نقش ویژه‌ای در کم اثر نمودن تحریم‌های فراسرزمینی مالی و بانکی در تأمین مالی پروژه‌های توسعه پایدار داشته باشد. منوط به آنکه ملاحظات ذکر شده، چه از سوی کشورمان و چه از سوی کشورهای عضو بانک تأمین و محقق گردد.

۱. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، پیشین.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

«موافقت نامه بانک توسعه جدید» در سال ۲۰۱۴ بین کشورهای عضو بریکس منعقد گردید و در آن این بانک به عنوان یک سازمان بین‌المللی، با هدف تأمین مالی پروژه‌های زیرساختی و توسعه پایدار در بریکس و سایر اقتصادهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه جهت تکمیل تلاش‌های موجود مؤسسات مالی چندجانبه و منطقه‌ای برای رشد و توسعه جهانی، تشکیل گردید. با برگزاری نخستین نشست شورای حکام در ۷ جولای ۲۰۱۵ در مسکو بانک به عنوان یک شخصیت حقوقی موجودیت یافته و در ۲۱ جولای ۲۰۱۵ دبیرخانه فنی بانک در شانگهای افتتاح گردید.

از منظر کارکرد این بانک در سطح بین‌المللی، بانک مذکور به عنوان نهاد مشابه بانک جهانی با همان کارکرد، اما با شرایط متفاوت، و آنچه مورد نظر اعضا می‌باشد، ایفاء نقش می‌نماید^۱. البته این همه به منزله آن نیست که این نهاد جایگزین بانک جهانی تلقی گردد. در ارتباط با ارزیابی عملکرد بانک توسعه جدید در سطح بین‌المللی در مجموع به نظر می‌رسد نه می‌توان در نقش و اهمیت بانک توسعه جدید بریکس بر ظرفیت‌های بالقوه اتکاء نمود و نه آنکه اقدامات صورت گرفته توسط آن بانک و عملکرد آن را ضعیف تلقی نمود؛ بلکه باید اذعان نمود با توجه به تحولات جاری و سایر عوامل مؤثر در آینده نزدیک می‌توان عملکرد این نهاد مالی را در سطح جهانی ارزیابی نمود. تحولات و عوامل مذکور ناظر بر ماهیت نوپای بانک مذکور، بحران‌های فراگیر جهانی همچون بحران کوئید و بحران‌های منطقه‌ای همچون جنگ اوکراین و الحاق اعضای جدید و در نتیجه توسعه قلمرو بانک توسعه جدید بریکس می‌باشد. با وجود این، بر مبنای مطالعات نگارنده تا سطح موجود در ارتباط با بانک مذکور و عملکرد آن برخی مزایا مشهود و انکارناپذیر است. برخی از مهمترین مزایای مذکور عبارتند از: به چالش کشاندن ساختار مالی و پولی جهانی و نظم بین‌الملل لیبرال و به تبع نظام پولی برتون وودز، پیشرفت سریع بانک توسعه جدید بریکس به نسبت طول عمر و وضعیت سیاسی و اقتصادی مرتبط حاکم در این برهه، تحقق هدف نهادسازی بین‌المللی بریکس با نهادسازی جامع و ایجاد ارکان ضروری یک سازمان بین‌المللی، اعمال استراتژی استفاده از ارزهای محلی به عنوان ابزاری مناسب در تضعیف هژمونی دلار، ایجاد بستر مناسب برای تحقق الزامات

بین‌المللی در زمینه تغییرات اقلیمی موضوع «کنوانسیون چارچوب ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا» ۱۹۹۲ میلادی، رویکرد جهانشمول و هدف‌گذاری جهانی آن و در نهایت رویه تعیین مدیران و به تبع روش رأی‌گیری عادلانه در مقایسه با نهاد مشابه یعنی بانک جهانی.

در مقابل، اختلافات سیاسی اعضای بریکس به عنوان تهدیدی برای وفاق و همکاری مورد نظر اعضا در بانک توسعه جدید بریکس، استمرار حاکمیت نظام پولی برتون وودز و حاکمیت دلار، حتی در ارتباط با خود کشورهای عضو بریکس، عدم اجرای استراتژی استفاده از ارزهای محلی در این بانک در سطح مطلوب و به کارگیری نصاب عضویت نا عادلانه در قبال اعضای جدید بانک، برخی از مهمترین معایب و یا ظرفیت‌های محقق نشده بانک مذکور می‌باشند.

بر مبنای مراتب مذکور و سایر مطالعات به عمل آمده در ارتباط با نحوه تعامل کشورمان با بانک توسعه جدید بریکس موارد زیر توصیه می‌شوند:

۱. در ارتباط با مطلوبیت و یا عدم مطلوبیت الحاق و همکاری کشورمان به بانک توسعه جدید بریکس به نظر می‌رسد بانک مذکور، به عنوان مهمترین و موفق‌ترین نهاد مرتبط با بریکس، ظرفیت بسیار مطلوبی برای استقلال عملکرد ایران در حوزه سیاست خارجی اقتصادی داشته و می‌تواند نقش ویژه‌ای در کم اثر نمودن تحریم‌های فراسرزمینی مالی و بانکی در تأمین مالی پروژه‌های توسعه پایدار داشته باشد؛ با وجود این، مطلوبیت الحاق به بانک تابع برخی ملاحظات می‌باشد و اقدام بدون این ملاحظات و تأمین مقدمات مورد نیاز ثمره چندانی نداشته و تأثیر قابل توجهی در رفع موانع تحریمی مالی و بانکی نخواهد داشت؛ زیرا دلار آمریکا در تراکنش‌های این بانک اولویت داشته و بخش غالب را به خود اختصاص داده است؛ به ویژه آنکه اعضای بریکس نیز در قبال تحریم‌های ایران دارای مواضع متعارض هستند. همچنین بر مبنای التزام فراگیر و مؤکد اعضای بریکس در اعلامیه‌های سران بر رعایت ضوابط گروه ویژه اقدام مالی (بند ۲۷ اعلامیه ۲۰۱۵، بند ۶۲ اعلامیه ۲۰۱۶، بند ۳۳ اعلامیه ۲۰۲۱)، و مفاد سند «راهبرد مبارزه با فساد، مبارزه با کلاهبرداری و مبارزه با پولشویی» بانک توسعه جدید بریکس، این بانک نمی‌تواند موانع ناشی از تدابیر گروه اقدام ویژه را نادیده بگیرد؛ تا آنجا که بانک مذکور در جزو نخست بند ۶-۴ این سند با عنوان «تبعیت از تحریم‌ها» صراحتاً خود را ملزم به تبعیت از رژیم‌های تحریم‌های بین‌المللی به ویژه تحریم‌های تحمیل شده توسط سازمان ملل می‌داند. لذا قدر متیقن اینکه

- در وضعیت موجود حتی اگر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا در زمره تحریم‌های مشروع موضوع التزام بانک واقع نگردد، رژیم تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی گروه ویژه اقدام مالی، که مبتنی بر قطعنامه‌های متعدد شورای امنیت سازمان ملل، حقوق بین‌الملل عرفی و هنجارهای اساسی حقوق بشر و همچنین الزامات نهادهای مالی مرجع همچون بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول است، مانعی جدی برای همکاری و در سطح بالاتر عضویت در بانک توسعه جدید بریکس می‌باشد. این امر می‌تواند مانع جدی در همکاری کشورمان با این بانک باشد و ارتباطات مالی با بانک مذکور را با دشواری همراه نماید.
۲. در ارتباط با سه عضو جدید الحاقی در سال ۲۰۲۱ و چشم‌انداز الحاق اعضای جدید گروه بریکس و یا سایر کشورها به بانک توسعه جدید بریکس، محدودیت‌های چندی وجود دارد. این محدودیت‌ها که از منظر نظام سهمیه و ساختار مدیریتی برای اعضای جدید می‌باشد، مانع از دستیابی ایشان به نقش و جایگاه قابل توجه در این بانک می‌باشد؛ محدودیت‌های مذکور عبارتند از:
- در حال حاضر سه عضو جدید مجموعاً یک عضو در هیأت مدیره بانک دارند؛
 - در ساختار مذکور با هر تعداد اعضاء همچنان ۵۵ درصد نظام سهمیه و حق رأی در انحصار اعضاء مؤسس باقی خواهد ماند؛
 - و در هر حال و با هر سطحی از فعالیت هیچ یک از اعضای جدید بیش از ۷ درصد مجموع حق رأی را نخواهند داشت.
- بر این اساس رویه بانک در قبال اعضای جدید ناعادلانه بوده، و مادامی که محدودیت‌های ناعادلانه فوق اصلاح و تغییر نیابد، نمی‌توان افق روشنی برای تمرکز فعالیت بانکی فراملی اعضای جدید یا کشورهای متقاضی عضویت در این بانک متصور شد. این امر بهره‌مندی اعضای کشورهای مذکور را از تسهیلات این بانک، که بر تأمین مالی و مساعدت‌های فنی زیرساخت‌های توسعه محور و پروژه‌های توسعه پایدار متمرکز می‌باشد، محدود و تضعیف می‌نماید.
- در هر حال اکنون که بریکس مبادرت به پذیرش اعضای جدید نموده شایسته است در راستای اهداف اولیه اعلامی خود بانک، در ارتباط با توازن و تعادل در ساختار مدیریتی و نظام سهمیه در نهادهای مالی بین‌المللی، محدودیت‌های اعمالی مذکور را تغییر دهد.
۳. در راستای تأمین ملاحظات ضروری برای الحاق به بانک توسعه جدید بریکس، باید

همکاری با گروه ویژه اقدام مالی و التزام به تدابیر و توصیه‌های آن را مقدمه‌ای ضروری دانست. یکی از مزایای این همکاری را باید تسهیل جدی عضویت در بانک توسعه جدید بریکس و سپس بهره‌مندی از مزایای عضویت در بانک مذکور از جمله ارتباطات مالی و تسهیلات بانکی دانست. به علاوه منافع ملی و مصالح اساسی کشور اقدامی محتاطانه در این زمینه را، بر مبنای تعامل و مذاکره با اعضای مؤسس بانک، در مرحله عضویت ضروری می‌نماید؛ به این نحو که در زمینه تحریم‌های اعمالی، به ویژه تحریم‌های ایالات متحده آمریکا جهت عدم تلقی آنها در زمره رژیم تحریم‌های بین‌المللی مورد التزام بانک، با تأکید بر عدم مشروعیت آن و تناقض آن با قواعد اساسی حقوق بین‌الملل و حقوق و آزادی‌های اساسی بشر، و همچنین حمایت مؤثر اعضا از حق ایران در بهره‌مندی از زیرساخت‌های توسعه پایدار، با استناد به حقوق و آزادی‌های مذکور، همچون حق بر توسعه، حق بر محیط‌زیست سالم، حق ارتباط و حق مردم در تعیین سرنوشت خویش، به عنوان استثنائات تحریمی در حقوق بین‌الملل و امور تحریم ناپذیر، مذاکره و مبنای تعامل کشورمان با بانک مذکور قرار گیرد.

در نهایت با تحقق تمامی این موارد، ساختار مدیریت و نظام سهمیه در بانک، مانعی جدی برای دستیابی کشورمان به جایگاه ویژه در این بانک بوده و باید، ضمن بهره‌مندی مطلوب از ظرفیت‌های مالی و فنی بانک، از انتظارات غیرواقع بینانه اجتناب نمود.

دسترسی به داده‌ها

داده‌های استفاده شده یا تولید شده در این پژوهش در متن مقاله ارائه شده است.

تضاد منافع نویسندگان

نویسندگان این مقاله اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

- بختیارزاده، محمدجواد (۱۳۸۸)، بررسی علل و ریشه‌های بحران اقتصادی ۲۰۰۸ آمریکا و ارائه راهکارها، بررسی‌های بازرگانی، دوره جدید، شماره ۳۸، صص ۵۸-۵۰.
- پزشکی، روزبه و عسگرخانی، ابومحمد و عطاشنه، منصور، راهکارهای مقابله با آثار تحریم‌های آمریکا علیه

نظام بانکی ایران، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی (علمی - پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، دوره ۱۶، شماره ۵۰، صص ۱۹۵ - ۲۲۵).

پیری، مهدی و سهرابی، رضا (۱۳۹۹)، تحریم‌های فراسرزمینی ایالات متحده در ارتباط با ایران و سازگاری آن با قواعد سازمان جهانی تجارت، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۵۰، شماره ۴، صص ۱۵۶۵-۱۵۴۵.

حبیبی، حبیب الله (۱۳۸۲)، گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در نظام حقوق بین‌الملل، پژوهشکده حقوقی شهر دانش.

حدادی، مهدی (۱۳۸۲)، تحریم‌های بین‌المللی، ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین‌المللی، مجله حقوق خصوصی (دانشگاه تهران)، شماره ۳، صص ۱۲۸-۱۰۹.

دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، بریکس، تاریخچه، کارکرد و ملاحظات الحاق ایران به این گروه، تهیه و تدوین، میلاد ترابی فرد (۱۴۰۱)، مرکز پژوهش‌های مجلس.

دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی) مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۴۰۲)، تأملی در ماهیت گروه بریکس و روابط آن با جمهوری اسلامی ایران فرصت‌ها و چالش‌ها، تهیه و تدوین: احسان فلاحتی، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۹۲۲۷، کد موضوعی ۲۶۰.

رضوی، سید محمد حسن (۱۴۰۱)، حقوق تجارت بین‌الملل پیشرفته، تهران: نشر میزان.

رضوی، سید محمد حسن و زین الدینی، فاطمه (۱۳۹۸)، بررسی حقوقی تطابق اقدامات متقابل اقتصادی با موازین حقوق بشر: تحریم‌های اقتصادی و دسترسی به غذا و دارو، دوفصلنامه حقوق بشر، سال چهاردهم، شماره ۱ (شماره پیاپی ۲۷)، صص ۱۷-۱.

علوی، سید یحیی، جودکی، محسن (۱۴۰۰)، واکاوی نقش گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در کارآمدسازی تحریم‌های یکجانبه آمریکا (مورد مطالعه: ایران)، نشریه علمی آفاق امنیت، دوره ۱۴، شماره ۵۰، صص ۱۲۵-۹۵.

فیضی چکاپ، غلام نبی و آهنگری، سوده (۱۳۹۸)، گروه ویژه اقدام مالی FATF، ساختار، اهداف و پیامدهای حقوقی و اقتصادی آن در ایران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران.

کارزونی، سید علیرضا و اصغرپور، حسین و خضری، اوین (۱۳۹۵)، بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر ترکیب شرکای عمده تجاری ایران طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۷۱، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، دوره ۲۰، شماره ۷۹، صص ۱-۳۴.

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران (۱۴۰۲)، بانک توسعه جدید: ساختار، کارکرد و چشم‌انداز عضویت ایران (دیپلماسی اقتصادی ایران)، تهران: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران. قابل دسترسی در:

<https://otaghiranonline.ir/UFFiles/Docs/2023/8/23/Doc20230823083343612.pdf>

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، عضویت ایران در بریکس، تیر ۱۴۰۲. قابل دسترسی در:

<https://otaghiranonline.ir/UFiles/Docs/2023/7/18/Doc20230718101033705.pdf>

معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه، نگاهی به گروه بریکس، ۱۴۰۱. قابل دسترسی در:

<https://economic.mfa.gov.ir/portal/newsview/683985>

موسی زاده، رضا و خسروی، بهنام (۱۳۹۴)، بریکس و نهادسازی بین‌المللی، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و نهم، شماره ۴، صص ۱۴۵-۱۱۱.

میرترابی حسینی، سید سعید و همکاران (۱۳۹۸)، چالش بریکس با ساختار مالی جهانی زیرنفوذ آمریکا، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل، سال ۸، شماره ۱، صص ۱۶۸-۱۴۱.

میرترابی، سید سعید و فلاح، مهرداد (۱۴۰۱)، چین، بریکس و تحوّل در نظم نهادی اقتصاد جهانی، مجله علمی پژوهشی مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، دوره پنجم، شماره ۲، صص ۴۴۶-۴۱۵.

نوروزی، حسین (۱۴۰۳)، بانک توسعه جدید بریکس؛ تأملی بر عقلانیت نهادی و مجذوبیت کارکردی، نشریه علمی پژوهشی مطالعات کشورها، دوره ۲، شماره ۲، شماره ویژه بریکس، صص ۳۲۹-۲۹۹.

وکیل، امیرساعد (۱۴۰۱)، حقوق بین‌الملل پول، تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد، صص ۲۲ و ۲۳.

Alavi, Seyed Yahya, Joudaki, Mohsen (2021), Analyzing the Role of the Financial Action Task Force (FATF) in Enhancing the Effectiveness of US Unilateral Sanctions (Case Study: Iran), Scientific Journal of Horizons of Security, Vol. 14, No. 50, pp. 95-125. [In Persian]

Almeida, Thiago Ferreira and Luiz Silva, Roberto (2018), The Development Bank of BRICS. BRICS Law Journal, vol. 5, no. 4, pp. 5-32.

Bakhtiarzadeh, Mohammad Javad (2009), Investigation of the Causes and Roots of the 2008 US Economic Crisis and Providing Solutions, Business Studies, New Series, No. 38, pp. 50-58. [In Persian]

Chougule, Sharmin (2022), The BRICS Bank - A Symbol of the Growing Aspiration of Emerging Powers, Indian Journal of Law and Legal Research, no.4, pp. 1-17.

Compliance Division of New Development Bank (2016, 2019), New Development Bank Anti-Corruption, Anti-Fraud and Anti-Money Laundering Policy, New Development Bank(NDB), Available at: <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2019/12/Anti-Corruption-Anti-Fraud-and-Anti-Money-Laundering-Policy.pdf>

De Vido, Sara (2019). Soft Organizations, Hard Powers: The FATF and the FSB as Standard-Setting Bodies, Global Jurist, vol. 19, no. 2, pp. 1-12.

Economic Diplomacy Directorate of the Ministry of Foreign Affairs, A Look at the BRICS Group, 2022. [In Persian] Available at: <https://economic.mfa.gov.ir/portal/newsview/683985>

Economic Studies Office of the Parliamentary Research Center, BRICS: History, Function, and Considerations for Iran's Accession, Compiled by Milad Torabi Fard (2022), Parliamentary Research Center. [In Persian]

- Faizi Chakap, Gholam Nabi and Ahangari, Soudabeh (2019), Financial Action Task Force (FATF): Structure, Goals, and Its Legal and Economic Implications in Iran, Trade Publication Company, Tehran. [In Persian]
- Ghoshray, Saby (2014-2015), Compliance Covergence in FATF Rulemaking: The Conflict between Agency Capture and Soft Law, New York Law School Law Review, vol. 59, no. 3, pp. 521-546.
- Habibi, Habibollah (2003), Financial Action Task Force (FATF) in International Law System, Legal Research Center: Shahr Danesh. [In Persian]
- Hadadi, Mehdi (2003), International Sanctions: A Tool for National Policy or International Enforcement Guarantee, Private Law Journal (University of Tehran), No. 3, pp. 109-128. [In Persian]
- Independent Evaluation Office of New Development Bank (2024), Evaluation Synthesis Report Preliminary experience in establishing NDB on-the-ground presence the role of regional offices Approach Paper: Methodology and Process, New Development Bank(NDB) Available at: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/722361541184234501-0330022018/original/IBRDArticlesOfAgreementEnglish.pdf>
- Kazerooni, Seyed Ali Reza and Asgharpour, Hossein and Khezri, Owin (2016), Examination of the Impact of Economic Sanctions on the Composition of Iran's Major Trade Partners During the Period 1992-2013, Business Research Quarterly, Vol. 20, No. 79, pp. 1-34. [In Persian]
- Mirterabi Hosseini, Seyed Saeed et al. (2019), BRICS Challenge with the US-Dominated Global Financial Structure, Iranian Journal of International Politics Research, Vol. 8, No. 1, pp. 141-168. [In Persian]
- Mirterabi, Seyed Saeed and Fallah, Mehrdad (2022), China, BRICS, and Transformation in the Institutional Structure of the Global Economy, Scientific-Research Journal of International Political Economy Studies, Vol. 5, No. 2, pp. 415-446. [In Persian]
- Mousavi Zadeh, Reza and Khosravi, Behnam (2015), BRICS and International Institutionalization, Foreign Policy Quarterly, Twenty-Ninth Year, No. 4, pp. 111-145. [In Persian]
- New Development Bank, History, New Development Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/about-ndb/history/>
- Mazaheri, Mohammad Mehdi (2024), FATF and the list that is still black for Iran, Institute of Political and International Studies(IPIS). Available at: <https://www.ipis.ir/en/subjectview/742937/fatf-and-the-list-that-is-still-black-for-iran>
- New Development Bank, Host Country Agreement for NDB's Eurasian Regional Centre in Moscow, Russia Signed in Brasilia(2019) , New Development Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/news/host-country-agreement-ndbs-eurasian-regional-center-moscow-russia-signed-brasilia/>
- New Development Bank (2022), NDB's General Strategy: 2017 - 2021, New Development

- Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2022/11/NDB-Strategy-2017-2021.pdf>
- New Development Bank (2017), NDB Launches Africa Regional Center in Johannesburg, South Africa, New Development Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/news/ndb-launches-africa-regional-center-johannesburg-south-africa/>
- New Development Bank (2022), NDB launches Indian Regional Office in Gujarat International Finance Tec-City, New Development Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/news/ndb-launches-indian-regional-office-in-gujarat-international-finance-tec-city/>
- New Development Bank (2018), NDB President and Brazil's Minister of Finance and Minister of Foreign Affairs sign Agreement on the Hosting of the Bank's Americas Regional Office in São Paulo, New Development Bank(NDB). Available at: <https://www.ndb.int/news/ndb-president-minister-foreign-affairs-brazil-sign-agreement-hosting-banks-americas-regional-office-sao-paulo/>
- Nourozi, Hossein (2024), New Development Bank of BRICS; Reflection on Institutional Rationality and Functional Appeal, Research Journal of Country Studies, Vol. 2, No. 2, Special Issue on BRICS, pp. 299-329. [In Persian]
- Political Studies Office (Foreign Policy Group) of the Parliamentary Research Center (2023), Reflections on the Nature of the BRICS Group and Its Relations with the Islamic Republic of Iran: Opportunities and Challenges, Compiled by Ehsan Fallahi, Parliamentary Research Center, Serial Number 19227, Subject Code 260. [In Persian]
- Pezheshki, Rouzbeh and Asgarkhani, AbouMohammad and Atashaneh, Mansour, Strategies for Dealing with the Impact of US Sanctions on Iran's Banking System, Specialized Quarterly of Political Science (Research Journal of Islamic Azad University), Vol. 16, No. 50, pp. 195-225. [In Persian]
- Piri, Mehdi and Sohrabi, Reza (2020), Extraterritorial Sanctions of the United States in Relation to Iran and Their Compliance with WTO Rules, Quarterly Journal of Public Law Studies, Vol. 50, No. 4, pp. 1545-1565. [In Persian]
- Razavi, Seyed Mohammad Hassan (2022), Advanced International Trade Law, Tehran: Mizan Publication. [In Persian]
- Razavi, Seyed Mohammad Hassan and Zein al-Dini, Fatemeh (2019), Legal Examination of the Compliance of Economic Countermeasures with Human Rights Standards: Economic Sanctions and Access to Food and Medicine, Human Rights Biannual, Fourteenth Year, No. 1 (Consecutive No. 27), pp. 1-17. [In Persian]
- Research Center of the Iran Chamber of Commerce, Iran's Membership in BRICS, July 2023. [In Persian] Available at: <https://otaghiranonline.ir/UFiles/Docs/2023/7/18/Doc20230718101033705.pdf>
- Research Center of the Iran Chamber of Commerce (2023), New Development Bank: Structure, Function, and Prospects of Iran's Membership (Iran's Economic

Diplomacy), Tehran: Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines, and Agriculture. [In Persian] Available at: <https://otaghiranonline.ir/UFiles/Docs/2023/8/23/Doc20230823083343612.pdf>

Sarkar, Rumu (2016), "Trends in Global Finance: The New Development (BRICS) Bank." Loyola University Chicago International Law Review, vol. 13, no. 2, pp. 89-103.

The Financial Action Task Force (FATF) (2021), Guidance on Risk-Based Supervision, FATF, Paris. Available at: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Guidance-Risk-Based-Supervision.pdf>

The Financial Action Task Force (FATF) (2023), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris. Available at: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf>

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2023), BRICS Investment Report, United Nations Publication. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2023d1_en.pdf

Vakil, Amir Saeed (2022), International Monetary Law, Tehran: Majd Scientific and Cultural Assembly, pp. 22-23. [In Persian]

